

Ба 56813

ДЗЯРЖАЎНАЯ БІБЛІЯТЭКА БССР імя У. І. ЛЕНІНА
КАБІНЕТ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ І БІБЛІЯГРАФІІ

Н. В А Т А Ц Ы

**БЕЛАРУСКАЯ
ЛІТАРАТУРА І РАБОТА З ЁЮ
Ў МАСАВЫХ БІБЛІЯТЭКАХ**

М і н с к
1958

ба 56813

ДЗЯРЖАЎНАЯ БІБЛІЯТЭКА БССР імя У. І. ЛЕНІНА
КАБІНЕТ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ І БІБЛІАГРАФІІ

Н. ВАТАЦЫ

БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА
І РАБОТА З ЁЮ
Ў МАСАВЫХ БІБЛІЯТЭКАХ

М і н с к
1958

НАУКА
БІБЛІАГРАФІЯ
СЭКЦЫЯ

БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА ЗА 40 ГОД.

(Бібліяграфічны агляд).

Кожнаму чалавеку спадарожнічаюць у жыцці фальклорныя і літаратурныя героі. Побач з намі крочаць яны па жыццю, жывуць і змагаюцца разам з намі, дапамагаюць нам, як верныя сябры. Мастацкая літаратура знаёміць чытача з жыццём народаў на розных гістарычных этапах і перш за ўсё з жыццём свайго народа, з яго імкненнямі, рэвалюцыйнай барацьбой і нацыянальнымі традыцыямі.

Вобразы асілка Мікулы Селянінавіча, клапатлівай і вернай Алёнкі, мужнай дачкі народа Бандароўны, удалага народнага абаронцы Сцяпана Разіна з народных былін, казак і песень вядомы кожнаму савецкаму чытачу з дзіцячых год. Далей ідуць шэрагі нашых любімых літаратурных герояў з твораў Пушкіна, Лермантава, Шаўчэнкі, Талстога, Тургенева, Някрасава, Чарнышэўскага, Чэхова, Горкага, Шолахава, Аляксея Талстога, Фадзеева, Купалы, Коласа, М. Астроўскага і многіх іншых аўтараў. Усе гэтыя героі з'яўляюцца яскравымі прадстаўнікамі свайго часу і ўвасабляюць у сабе лепшыя рысы народа. Прагрэсіўная руская мастацкая літаратура з юнацкіх год выхавала ў нас агіду да ўсякага роду міраедаў, мітрафанушак, малчальных і абломавых, народжаных класавым грамадствам. Неўміручы горкаўскі Сокал кліча нас заўсёды да барацьбы за шчасце простага чалавека, за жыццё супроць смерці; вобразы Чапаева, Паўла Карчагіна, Алега Кашавога, Марэсьева, Васіля Цёркіна і іншых любімых нашых герояў жывуць у штодзённым жыцці і змагаюцца разам з намі. З развіццём літаратуры ў шэраг нашых герояў-сяброў уключаюцца ўсё новыя імёны.

Савецкая літаратура, у цэнтр увагі якой пастаўлен вобраз працоўнага народа, спрыяе развіццю і ўмацаванню новых сацыялістычных адносін паміж людзьмі, змагаецца з перажыткамі капіталістычнага ладу. Пытанне барацьбы з рэшткамі капіталізма ў свядомасці людзей — актуальная задача савецкай літаратуры. У прамове на XIII з'ездзе ВЛКСМ М. С. Хрушчоў гаварыў: «Няўжо ў камунізм возьмем і хулігана, і міліцыянера, каб яго сунімаў? Не, хулігана мы ў камунізм не возьмем, прыдзецца з ім тут, у сацыялізме, развітацца».¹

1) Хрушчоў М. С. Выхоўваць актыўных і свядомых будаўнікоў камуністычнага грамадства. Прамова на XIII з'ездзе ВЛКСМ 18 красавіка 1958 г. Газ. „Звязда“, 1958, 19 красавіка.

Творы савецкай мастацкай літаратуры актыўна ўдзельнічаюць у барацьбе новага са старым. Сатырычныя творы савецкіх пісьменнікаў выкрываюць і высмейваюць усё аджыўшае, бруднае і непатрэбнае ў нашым жыцці. Выбачайце, калі ласка, — кажуць героі сатырычнай савецкай літаратуры, — але мы не пройдем абыякавымі міма праяў абломаўшчыны і разбэшчанасці, міма гультая, бюракрата і падхаліма, міма п'яніцы, хулігана і раскрадальніка сацыялістычнай маёмасці. Кожны «абармот», які перашкаджае савецкім людзям у іх нястомнай барацьбе за камунізм, адчуе джала справядлівай савецкай сатыры.

Старэйшы беларускі сатырык Крапіва пісаў яшчэ ў 20-х гадах:

Хто палез за агуркамі,
Хай той носіць пухіры—
Мяне голымі рукамі
Асцярожна, брат, бяры.

Хто сустрэўся раз са мною.
Дакрануўся раз ці два,
Дык той ведае ўжо, хто я.
Я—пякучка-крапіва.

(К. Крапіва.

„Я—пякучка-крапіва...“)

Побач з выкрыццём старога, аджываючага, савецкая мастацкая літаратура раскрывае перад намі ў яскравых вобразах новыя, перадавыя з'явы грамадскага жыцця і ў гэтым яе вялікая пераўтваральная сіла.

Савецкая літаратура неаддзельная ад патрэб народа, яна адкрыта партыйная, выкрывае капіталістычную і імперыялістычную ідэалогію, апявае веліч Кастрычніка і новага савецкага чалавека.

Уладзімір Ільіч Ленін клапаціваўся накіроўваў маладую савецкую літаратуру на развіццё лепшых здабыткаў культурнай спадчыны «з пункту гледжання светапогляду марксізма і ўмоў жыцця і барацьбы пралетарыята ў эпоху дыктатуры».¹

Свае погляды на шляхі развіцця маладой савецкай літаратуры У. І. Ленін выказаў у пісьмах да Максіма Горкага і А. Серафімовіча, у ацэнцы паэзіі Дзям'яна Бяднага і верша Уладзіміра Маякоўскага «Празасядаўшыся». Ленінскія ідэі развіцця савецкай культуры былі пакладзены ў аснову рашэнняў ЦК ВКП(б) па ідэалагічных пытаннях.

Камуністычная партыя заўсёды накіроўвала і выходзіла маладую савецкую літаратуру, аб чым сведчыць цэлы шэраг указанняў і рашэнняў нашай партыі па пытаннях літаратуры і мастацтва.

У 1923 годзе XII з'езд партыі паставіў пытанне аб кіраванні мастацкай літаратурай, якая ў Савецкай Расіі «вырасла ў вялікую грамадскую сілу». Клопатамі аб ідэалагічным выхаванні пісьменнікаў, аб правільных шляхах стварэння пралетарскай літаратуры прасякнута пастанова

¹) „Ленинский сборник“, т. XXXV, стр. 148.

ЦК РКП(б) ад 18 чэрвеня 1925 г. «Аб палітыцы партыі ў галіне мастацкай літаратуры». ¹ У перыяд сацыялістычнай індустрыялізацыі і калектывізацыі, калі большасць пісьменнікаў краіны стала на шлях стварэння сацыялістычнай па зместу літаратуры, ЦК ВКП(б) вынес пастанову ад 23 красавіка 1932 г. аб перабудове літаратурна-мастацкіх арганізацый.² Савецкія пісьменнікі былі аб'яднаны ў адзіны Саюз савецкіх пісьменнікаў. Вялікую ролю ў вызначэнні далейшых шляхоў савецкай літаратуры і аб'яднанні літаратур народаў СССР адыграў Першы ўсесаюзны з'езд пісьменнікаў (1934 г.), на якім была сфармулявана сутнасць сацыялістычнага рэалізма, і пазнейшыя рашэнні нашай партыі па ідэалагічных пытаннях.

Палітыка партыі ў галіне літаратуры знайшла сваё яскравае адбіццё і ў выказваннях М. С. Хрушчова ў час сустрэч з літаратарамі і дзеячамі мастацтва, а таксама ў партыйным дакуменце «За цесную сувязь літаратуры і мастацтва з жыццём народа».

Адной з асаблівасцей савецкай літаратуры з'яўляецца яе многанациянальны характар.

У 1919 годзе, рыхтуючы да VIII з'езду партыі праект праграмы РКП(б), Уладзімір Ільіч Ленін пісаў:

«Дапамогу нацыям адсталым і слабым неабходна ўзмацніць садзейнічаннем самастойнай арганізацыі і асвеце рабочых і сялян кожнай нацыі ў барацьбе з сярэднявечным і з буржуазным гнётам, таксама садзейнічанне развіццю мовы і літаратуры прыгнечаных да гэтага часу або быўшых няраўнапраўнымі нацый».³

У 1913 годзе 76 працэнтаў насельніцтва Расіі было непісьменным, 40 народаў не мелі сваёй пісьменнасці. Літаратура гэтых народаў была народжана Кастрычнікам. Ажыццяўленне ленінскай нацыянальнай палітыкі прывяло да выдатных поспехаў многанациянальнай савецкай літаратуры, якая ідзе зараз у авангардзе сусветнай літаратуры. У сучасны момант мастацкая літаратура выдаецца ў СССР на 70 мовах.

Кастрычніцкая рэвалюцыя адкрыла шырокія магчымасці для развіцця культуры беларускага народа. 1 студзеня 1919 года, упершыню ў гісторыі нашага народа, была створана Беларуская дзяржава. Пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі, пры дапамозе вялікага рускага народа беларускі народ за 40 год Савецкай улады дасягнуў буйнага росквіту народнай гаспадаркі і культуры. У працэсе агульнага эканамічнага і культурнага ўздыму сацыялістычнай краіны мужнела і беларуская савецкая літаратура, нацыянальная па форме і сацыялістычная па зместу.

¹) О партийной и советской печати. Сб. документов. М., Изд-во „Правда“, 1954, стр. 343—346.

²) О партийной и советской печати. Сб. документов. М., Изд-во „Правда“, 1954, стр. 431—432.

³) У. І. Ленін. Творы. Выд. 4-е, т. 29, стар. 90.

Калі да рэвалюцыі на тэрыторыі Беларусі мастацкая літаратура на роднай мове амаль не выдавалася (за паўстагоддзе з 1861 па 1916 г. выдадзена было ўсяго 19 кніжак)¹, а за межамі рэспублікі выйшла 114 кніг, дык у Савецкай Беларусі за 37 год, з 1918 па 1957 год, выдадзена 1.784 кнігі беларускай літаратуры ў колькасці 25.623.900 экзэмпляраў. За 40 год беларуская літаратура вырасла ў адну з перадавых літаратур Савецкага Саюза, яна выйшла не толькі на ўсесаюзную, але і на міжнародную арэну. У перакладзе на рускую мову выдадзена каля 300 кніг беларускіх аўтараў. Лепшыя творы перакладзены на розныя мовы народаў СССР. Творы Я. Купалы, Я. Коласа, К. Крапівы, П. Броўкі, А. Куляшова, М. Танка, І. Шамякіна, Я. Брыля, А. Стаховіча, Т. Хадкевіча і многіх іншых выходзілі таксама асобнымі выданнямі на кітайскай, чэшскай, балгарскай, венгерскай, польскай, нямецкай, французскай, англійскай, іспанскай і іншых мовах.

Пасля Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі напісалі свае лепшыя творы карыфеі беларускай літаратуры Янка Купала і Якуб Колас, а таксама Змітрок Бядуля, Цішка Гартны, Алесь Гурло. У першыя ж дні ўстанаўлення савецкай улады на Беларусі выступілі ў літаратуры малады паэт Міхась Чарот. На пачатак і сярэдзіну 20-х гадоў прыпадае час уступлення ў літаратуру вялікага атрада вядомых сучасных беларускіх пісьменнікаў, якія выйшлі з самай народнай гушчы. Гэта народны пісьменнік Кандрат Крапіва, паэты Андрэй Александровіч, Паўлюк Трус, Пятро Глебка, Пятрусь Броўка, Максім Лужанін, Мікола Хведаровіч, Алесь Звонак, Аркадзь Куляшоў; празаікі Кузьма Чорны, Платон Галавач, Ілья Гурскі, Янка Маўр, Алесь Якімовіч, Янка Скрыган і многія інш.

Найбольшага развіцця ў гэты час дасягнула паэзія. Асноўнай тэмай паэзіі 20-х гадоў было ўслаўленне велічы Кастрычніцкай рэвалюцыі, радасці народа-пераможцы, гераічных падзей грамадзянскай вайны. Найбольш буйнымі паэтычнымі здабыткамі гэтага часу былі паэма Міхася Чарота «Босыя на вогнішчы» (1921),² у якой апяэтызавана мужная барацьба рабочых і сялян за свабоду, паэма Янкі Купалы «Безназоўнае» (1925), апяваючая першыя сацыялістычныя пераўтварэнні ў рэспубліцы і палымяны вершы яго «Арлянятам» (1923). Услаўленню поспехаў маладой Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі і перспектывы яе развіцця прысвяціў сваю лепшую паэму «Дзясяты падмурак» (1928) паэт-камасомолец Паўлюк Трус. У 1923 г. Якуб Колас закончыў эпічную паэму

1) У Мінску выданы на беларускай мове 3 кнігі В. Дуніна-Марцінкевіча (у 1855 і 1857 гг., надрукаваны лацінскім шрыфтам); у Віцебску (у 1896, 1898, 1904, 1910 гг.), у Гродна (1896 г.) і ў Магілёве (900 і 1902 гг.) — некалькі выданняў ананімнай паэмы сярэдзіны XIX стагоддзя „Тарас на Парнасе“ і інш.

2) Часоп. „Полымя“, 1957, № 3, стар. 141—151.

«Новая зямля» і ў 1925 г. — «Сымон-музыка», пачатыя яшчэ да рэвалюцыі.

У прозе ўпершыню ў беларускай літаратуры ствараюцца вобразы камуніста (апавяданне Якуба Коласа «Сяргей Карага», 1923) і камсамольцаў (апавесць Якуба Коласа «На прасторах жыцця», 1926). Аб падзеях грамадзянскай вайны, аб слаўных справах Чырвонай Арміі расказвае ў сваіх апавяданнях Міхась Лынькоў. Новыя ўзаемаадносіны на вёсцы, народжаныя Кастрычнікам, бачым мы ў апавяданнях Кузьмы Чорнага.

Многія творы паказвалі класавую барацьбу, якая адбывалася ў той час у нашай краіне, падрыўную дзейнасць кулацтва, шкоднікаў з буржуазнага асцяроддзя і інш. З вострай сатырай на ворагаў рэвалюцыі выступае ў вершах і байках Крапіва. Кандрат Крапіва і Паўлюк Трусе накіроўваюць джала сваёй сатыры таксама супроць перажыткаў капіталізма ў свядомасці людзей, супроць усяго адсталася і непатрэбнага, што перашкаджала нараву ў яго барацьбе за пабудову сацыялістычнага грамадства. У сярэдзіне 20-х гадоў былі закончаны першыя дзве часткі рамана Якуба Коласа «На ростанях» (ч. 1: «У палескай глушы», ч. 2: «У глыбі Палесся»). — першага рамана ў беларускай літаратуры. Упершыню ў беларускай літаратуры з'яўляецца жанр прыгодніцкага рамана і аповесці (Я. Маўр «У краіне райскай птушкі», «Палескія рабінзоны», «Амок» і інш.).

Багатае падзеямі было літаратурнае жыццё нашай краіны ў 30-я гады. У 1932 годзе — пастанова ЦК ВКП(б) «Аб перабудове літаратурна-мастацкіх арганізацый», у 1934 г. адбыўся Першы ўсесаюзны з'езд пісьменнікаў. Гэтыя падзеі адыгралі вялікую ролю ў далейшым развіцці беларускай літаратуры, спрыялі яе бурнаму росту.

Галоўнымі тэмамі беларускай літаратуры 30-х гадоў з'яўляюцца герайчная праца народа на сацыялістычнаму пераўтварэнню краіны і фарміраванне новых рыс савецкага чалавека. З гонарам за савецкага чалавека літаратура падкрэслівала яго гарачы патрыятызм, адданасць сацыялістычнай Радзіме. Тэмамі сваіх твораў беларускія пісьменнікі бяруць індустрыялізацыю і калектывізацыю краіны, камуністычнае выхаванне мас, лемку ўласніцкай псіхалогіі і рост сацыялістычнай свядомасці савецкіх людзей.

Побач са старэйшымі пісьменнікамі плённую творчую дзейнасць разгарнулі паэты Арыадзь Кулішоў, Васіль Вітка, Эдзі Агіяцвет, Пімен Панчанка, Алесь Зарыцкі, Анатоль Астрэйка, Міхась Калачынскі, Антон Бялевіч і інш., празаікі Эдуард Самуілёнак, Макар Паслядовіч, Іван Грамовіч, Алесь Стаховіч, Хвядос Шынклер, Усевалад Краўчанка і інш.

Якуб Колас стварае ў гэты час апавесць «Адшчаненец» (1931) — аб станаўленні калгаснага ладу і апавесць «Дрыгва» (1933), у якой аўтар намалюваў вобраз слаўнага партызанскага камандзіра, змагара супроць белапольскіх акупантаў, дзеда Талаша. Класавая барацьба на вёсцы ў

20—30-х гадах паказана ў рамане Кандрата Крапівы «Мядзведзічы» (1932) і ў рамане Зм. Бядулі «Язэп Крушынскі», пачатковы перыяд калектывізацыі вёскі—у рамане Платона Галавача «Спалох на загонах» (1930) і аповесцях Кузьмы Чорнага «Вясна» (1930) і Сымона Баранавых «Межы» (1930).

Міхась Лынькоў піша раманы аб класавых узаемаадносінах у дарэвалюцыйнай беларускай вёсцы («На Чырвоных Лядах») і серыю апавяданняў аб перавыхаванні чалавека ў працэсе працы («Салавей-разбойнік», 1932; «На вялікай хвалі», 1933; «Баян», 1933). Кузьма Чорны публікуе аповесці аб жорсткай класовай барацьбе на вёсцы («Нянавісьць», 1929; «Лявон Бушмар», 1929), серыю апавяданняў аб маладых рабочых-ударніках, учарашніх сялянах (зборнік «Брыгадзіравы апавяданні», 1932), стварае свае выдатныя раманы. Раман «Бацькаўшчына» (1931) расказвае аб тым, як беларускі народ пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі здабыў сабе дзяржаўнасць. Яркі паказаў аўтар працэс перавыхавання чалавека ў сацыялістычным грамадстве ў рамане «Трэцяе пакаленне» (1935). У аповесці «Люба Лук'янская», напісанай у 1936 г., перад чытачом паўстае прывабны вобраз новай жанчыны.

Жыццю і творчай працы савецкіх чыгуначнікаў прысвяціў свае творы Хвядос Шынклер (апавесць «Сонца пад шпалы», 1933; «Запіскі інструктара Томана», 1934). Гістарычнаму мінуламу нашай Радзімы, падзеям 1905 года на Беларусі прысвяціў раман «Сын» (1929) Р. Мурашка.

Выдатнай з'явай у беларускай літаратуры стаў раман аб барацьбе брацкага грузінскага народа за сваю свабоду і незалежнасць Эдуарда Самуйлёнка «Будучыня» (1938). З поспехам выступіў малады аўтар і ў жанры прыгодніцкага рамана («Тэорыя каленбрун», 1934).

Высокага ўзроўню дасягнула ў 30-я гады беларуская паэзія. Яна ўслаўляла творчыя поспехі народа, малявала воблік новага чалавека сацыялістычнай дзяржавы, новыя ўзаемаадносіны паміж людзьмі, моцную дружбу народаў СССР.

Янка Купала падарыў у гэты час народу цудоўныя вершы «Сыходзіш, вёска, з яснай явы» (1929), «Дыктатура працы» (1930), «Песня будаўніцтву» (1931), «Выпраўляла маці сына» (1934), «Алеся» (1935), «Лён» (1935), «Сыны» (1935) і паэмы «Над ракою Арэсай» (1933), «Барысаў» (1934) і «Тарасова доля» (1939) і шмат іншых, якія ўвайшлі ў кнігі яго вершаў «Песня будаўніцтву» (1936), «Беларусі ордэна-носнай» (1937) і «Ад сэрца» (1940). Выдатныя вершы аб новых людзях нашай краіны напісаў Якуб Колас (зб. вершаў «Нашы дні», 1937). Імкліваму жыццю савецкіх людзей 30-х гадоў прысвечаны кнігі вершаў П. Броўкі «Гады як шторм» (1930) і «Вясна Радзімы» (1937), П. Глебкі «Урачыстыя дні» (1930), «Хада падзей» (1932), «Мужнасць» (1938), А. Александровіча «Узброеныя песні» (1936), А. Буляшова «Медзі

дождж» (1932), «Па песню, па сонца» (1932), «Мы жывём на граніцы» (1938) і многа інш.

У трыццатыя гады напісаны вядомыя эпічныя паэтычныя творы — паэмы Петруся Броўкі «Кацярына» (1938), Пятра Глебкі «Пра вясну і рэвалюцыю» (1932), «У тыя дні» (1937), «Мужнасць» (1934) і драматычная паэма «Над Бярозай-ракой» (1939), Аркадзя Куляшова «Антон Шандабыла» (1931), «Баранаў Васіль» (1937), «У зялёнай дуброве» (1939) і інш.

У 30-я гады ў беларускай літаратуры пачынае актыўна развівацца драматургія. У друку і на сценах тэатраў рэспублікі з'яўляецца цэлы шэраг цікавых драматургічных твораў. Якуб Колас піша ў 1939 г. драмы «У пушчах Палесся» (па матывах апавесці «Дрыгва») і «Вайна вайне»; Кандрат Крапіва — драмы «Канец дружбы» (1934), «Партызаны» (1937) і камедыю «Хто смяецца апошнім» (1939); Эдуард Самуйлёнак — п'есу «Пагібель воўка» (1937); Кузьма Чорны — драму «Бацькаўшчына» (1939); Міхась Клімковіч — п'есу «Кацярына Жарнасек» (1937). Віталі Вольскі стварае п'есы-казкі «Цудоўная дудка» (1938) і «Дзед і жораў» (1939).

У 1939 г., пасля вызвалення Заходняй Беларусі, у беларускую савецкую літаратуру актыўна ўключыліся прадстаўнікі рэвалюцыйна-дэмакратычнай літаратуры Заходняй Беларусі — Піліп Пестрак, Максім Танк, Валянцін Таўлай, Міхась Машара, Міхась Васілёк, Мікола Засім і інш.

У 1939—1940 гг. беларускія савецкія пісьменнікі і паэты стварылі многа твораў аб жыцці народа ў Заходняй Беларусі і аб уз'яднанні беларускага народа ў адзінай Беларускай дзяржаве.

Янка Купала напісаў цыкл вершаў «На Заходне-Беларускія матывы» (у зб. «Ад сэрца», 1940), Міхась Лынькоў выдаў зборнік апавяданняў «Сустрэчы» (1940), Пімен Панчанка — зборнік вершаў «Вераснёвыя сцягі» (1940), Кузьма Чорны — п'есу «Ірынка» (1940) і апавяданне «Даргуся» і інш.

Да пачатку Вялікай Айчыннай вайны беларуская літаратура мела ўжо вялікія дасягненні ва ўсіх жанрах: паэзіі, прозы і драматургіі.

У час вайны беларуская літаратура, як і ўся савецкая літаратура, праслаўляла подзвіг народа-героя, заклікала народ ісці ў рашучы бой за сваю свабоду і незалежнасць, за заваёвы Кастрычніка. Беларускія паэты і празаікі стварылі ў час вайны многа высока мастацкіх твораў аб маці-Радзіме, аб слаўных яе сынах. Цудоўны верш Я. Купалы «Беларускім партызанам» (1941), вершы Я. Коласа, П. Броўкі, П. Глебкі, А. Куляшова, П. Панчанкі, А. Астрэйкі і многіх іншых беларускіх паэтаў з'яўляюцца ўзорамі боездольнай лірыкі. Лірычны герой гэтых твораў мужны, гуманны савецкі воін — рускі і украінец, беларус і узбек... Салдату-герою прысвечана выдатная паэма А. Куляшова «Сцяг брыгады» (1942). Вялікае месца ў беларускай літаратуры ваеннага часу занялі вобразы

народных месціцаў-партызан. Дзейнасці беларускіх партызан прысвечаны паэмы Я. Коласа «Суд у лесе» (1943) і «Адплата» (1944), А. Куляшова «Прыгоды цымбал» (1944), М. Танка «Янук Сяліба» (1943), Зм. Астапенкі «Эдэм» (1944),¹ і інш. Міхась Лынькоў прысвяціў беларускім партызанам рад апавяданняў, якія ўвайшлі ў кнігу п'сьменніка «Астap», выдaдзeнyю ў 1944 г.; К. Чорны—апавяданні са зборніка «Вялікі дзeнь» (1945) і раманы «Пошукі будучыні» (1943), «Млечны шлях» (1944),² «Вялікі дзeнь» (1941—1944) і «Скiп'ёўскі лес» (1941—1944). Выпрабаванню савецкага чалавекa ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны прысвяціў драму «Праба агнём» (1943) Кандрат Крапіва.

Цікавую старонку ў гісторыю развіцця беларускай літаратуры ўпiсала сатыра вяснага часу. Злабадзёння, вострыя памфлеты, фельетоны і сатырычныя вершы, накіраваныя супроць фашысцкіх захопнікаў, пісалі ў час вайны Я. Колас, К. Крапіва, К. Чорны, П. Глебка і іншыя п'сьменнікі. Творы іх друкаваліся ў цэнтральным перыядычным друку, у спецыяльных сатырычных выданнях «Раздавім фашысцкую гадзiну» і «Партызанская дубiнка», у падпольных партызанскіх газетах і лістоўках.

У пасляваенны час у нашай рэспубліцы наглядаецца значнае павышэнне палітычнага і культурнага ўзроўню беларускага народа, бурны росквіт эканомікі, культуры і мастацтва. Імкліва развіваецца і наша літаратура. У літаратуру прыйшло многа маладых п'сьменнікаў—удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны—Іван Шамякін, Янка Брыль, Іван Мележ, Аляксей Кулароўскі, Кастусь Кірэенка, Анатоль Вялюгін, Уладзімір Корбан, Андрэй Макаёнак і інш. З поспехам развіваецца паэзія, проза і драматургія. Як асабліваець беларускай літаратуры пасляваеннага часу можна адзначыць з'яўленне вялікай колькасці буйных праязічных і драматургічных твораў, а ў апошні час—зараджэнне беларускай мемуарнай літаратуры і некаторыя поспехі ў галіне стварэння мастацкага нарыса. Вядучымі жанрамі беларускай літаратуры сталі раманы і апавесць. Значна пашырылася тэматыка беларускай літаратуры. Пасля вайны беларуская літаратура выйшла на ўсесаюзную арэну. Дзякуючы шматлікім перакладам, літаратура беларускага народа робіцца шырока вядомай чытачам Савецкага Саюза і краін народнай дэмакратыі, а таксама прагрэсіўным колам іншых краін.

Многія буйныя сучасныя праязічныя і драматургічныя творы прысвечаны паказу падзей ваеннага часу, асабліва партызанскай барацьбы беларускага народа ў тыле ворага. Гэта раманы-эпапея М. Лынькова «Вякапомныя дні» (ч. 1, 1951; ч. 2, 1957), **раманы:** Мележа «Мінскі на-

¹) Часоп. „Польмя“, 1957, № 5, стар. 35—59; у кн.: Зм. Астапенка.— Выбранае. Мінск, ДВБ, 1957, стар. 144—187.

²) Часоп. „Польмя“, 1954, № 11, стар. 4—35.

прамак» (1952), І. Шамякіна «Глыбокая плынь» (1948), І. Гурскага «У агні» (1952), А. Кулакоўскага «Расстаемя ненадоўга» (1954), У. Карпава «Без нейтральнай лініі» (1949), М. Ткачова «Згуртаванасць» (1951); **апovesці:** Ус. Краўчанкі «Рыгор Шыбай» (1947), Г. Шчарбатава «Ёсць на свеце Масква» (1955); ¹ **нарывы:** К. Чорнага «Герой Савецкага Саюза Ціхан Піменавіч Бумажкоў» (1942), Я. Брыля «Нёманскія казакі» і «Гэта было ў Рагачове» і інш., Г. Шчарбатава «Апавяданні пра Заслонава» (1957); ² **мемуары:** В. Казлова «Людзі асабага складу» (1952, літаратурны запіс А. Кулакоўскага), В. Лівенцава «Партызанскі край» (1950, літаратурны запіс Р. Няхая); **п'есы:** К. Крапівы «3 народам» (1948), А. Маўзона «Канстанцін Заслонаў» (1946), А. Кучара «Гэта было ў Мінску» (1950), К. Губарэвіча «Брэсцкая крэпасць» (1950). У 1957 годзе апублікаваны цікавыя пісьмы слаўнай савецкай патрыёткі Всы Харужай, якая была накіравана на падпольную работу ў акупіраваны фашыстамі Віцебск, дзе і загінула мужнай смерцю.³

Нямала твораў прысвечана сённяшняму дню беларускага народа, яго стваральнай працы. Працаўнікі сацыялістычных палёў, іх жыццё і дасягненні ў перыяд аднаўлення пасля вайны і сёння, у час барацьбы за круты ўздым сельскай гаспадаркі, сталі героямі раманаў «Святло над Ліпскам» (1952) М. Паслядовіча і «Пад мірным небам» (1948) А. Стаховіча, «У добры час» (1953) І. Шамякіна, «Даль палявая» (1957) Т. Хадкевіча,⁴ апovesцей «У Забалотці дзее» (1950) і «На Быстранцы» (1954) Я. Брыля, «Вяснянка» (1949) Т. Хадкевіча, «Пабіраха» М. Лупсякова;⁵ **п'ес:** «Пяць жаваранкі» (1950) К. Крапівы, «Выбачайце, калі ласка» (1953) А. Макаёнка.

У друку неаднаразова адзначалася, што беларуская літаратура яшчэ не здолела ўсебакова адлюстраваць на сваіх старонках жыццё рабочага класа рэспублікі, не стварыла запамінаючыхся вобразаў беларускіх рабочых—будаўнікоў камунізма. Але і ў гэтым напрамку пасляваенная беларуская літаратура мае свае поспехі. З жыцця рабочых Мінскага трактарнага завода напісана апovesць А. Кулакоўскага «Гартаванне» (1948) і п'еса А. Кучара «Неспакойныя сэрцы» (1953);⁶ аб будаўніцтве аўтамабільнага завода расказвае раман М. Паслядовіча «Цёплае дыханне» (1947), людзей аўтамабільнага завода паказвае таксама К. Крапіва ў п'есе «Зацікаўленая асоба» (1952)⁷ і Ул. Шахавец у апovesці «Пасля вяселля» (1956),⁸; моладзь Мінскага веласіпеднага завода—апovesць І. Грамовіча

1) Часоп. „Польмя“, 1955, № 3, стар. 69—126.

2) Часоп. „Маладосць“, 1957, № 2, стар. 4—8.

3) Часоп. „Советская Отчизна“, 1957, № 2, стар. 112—121.

4) Часоп. „Польмя“, 1957, № № 1—3; 1958, № 1.

5) Часоп. „Маладосць“, 1958, № 1, стар. 2—53.

6) Часоп. „Польмя“, 1953, № 4, стар. 34—73.

7) Часоп. „Польмя“, 1953, № 2, стар. 8—44.

8) Часоп. „Польмя“, 1956, № 12, стар. 3—59.

«Іду з табой, Масква!» (1953).¹ Жыццю савецкіх чыгуначнікаў прысвячае свае апавяданні Я. Васілёнак (кнігі апавяданняў «Зялёныя агні» (1954), «Прызвание» (1956), «Выпадковы прыпынак» (1957). Аб жыцці і працы рабочых-тэкстыльчыкаў апавядае ў сваім рамане «Над Нёманам» (1956) Ул. Дадзіёмаў, будаўнікам горада Мінска прысвяціў свой апошні раман «За годам год» (1956) Ул. Карпаў. Раман Ул. Карпава адразу стаў папулярным сярод чытачоў.

У апошні час надрукавана некалькі аповесцей з жыцця выпускнікоў сярэдняй школы, якія ідуць працаваць на вытворчасць. Па-рознаму вырашаецца лёс юнакоў і дзяўчат у аповесцях А. Карпюка «Дзяўчына з Ваўкавыска (1957),² А. Асіпенкі «Няроўнай дарогай» (1957),³ Р. Сабаленкі «Блакiтнае ззянне» (1958).⁴

Прыцягнула ўвагу пісьменнікаў і жыццё студэнтаў, вучоба, дружба і каханне моладзі (аповесць А. Карпюка «У адным інстытуце», 1953;⁵ І. Шамякіна «Непаўторная вясна», 1957;⁶ В. Шахаўца «Землякі», 1948, п'еса І. Мележа «Пакуль вы маладыя» 1955.⁷

Пятрусь Броўка прысвяціў свой раман «Калі зліваюцца рэкі» (1956) паказу дружбы народаў СССР. Аб жыцці працоўных у краінах народнай дэмакратыі ён напісаў нарыс «Месяц у Чэхаславакіі» (1952). Аб сваім падарожжы па Польшчы расказаў ў нарысах-дзённіках Я. Брыль («Вачыма друга», 1956) і П. Пестрак «Падарожжа па народнай Польшчы», 1956).⁸ Іван Мележ апублікаваў запіскі «Вакол Еўропы» (1956).⁹

Тэме інтэрнацыянальнай салідарнасці працоўных прысвечана аповесць Тараса Хадкевіча «Братэрства» і яго раман «Рэха ў гарах», апавяданні Івана Шамякіна са зборніка «Дзве сілы» (1951), п'еса А. Макаёнка «На досвітку» (1951).

Некаторыя буйныя праязныя і драматычныя творы апошняга часу прысвечаны мінуламу нашага народа, яго рэвалюцыйнай барацьбе. У 1954 г. Якуб Колас закончыў трэцюю частку сваёй трылогіі «На ростанях», у якой намалёваў шырокую карціну жыцця беларускага народа ў час першай рускай рэвалюцыі.

Падзеям Кастрычніка прысвяціў сваю драму ў вершах «Святло з Усходу» (1947) Пятро Глебка¹⁰ і п'есу «У бітве вялікай» (1957) Аркадзь

1) Часоп. „Польмя“, 1953, № 3, стар. 67—138.

2) Часоп. „Польмя“, 1957, № 6, стар. 119—146.

3) Часоп. „Маладосць“, 1957, № 11, стар. 83—116.

4) Часоп. „Польмя“, 1958, № 2, стар. 59—111.

5) Часоп. „Польмя“, 1953, № 5, стар. 29—107.

6) Часоп. „Польмя“, 1957, № 1, стар. 7—43.

7) Часоп. „Польмя“, 1956, № 12, стар. 62—94.

8) У кн.: П. Пестрак. Лясная песня. Апавяданні і нарысы. Мінск. ДВБ 1958, стар. 235—271.

9) Часоп. „Польмя“, 1956, № 10, стар. 117—134.

10) Часоп. „Польмя“, 1957, № 11, стар. 3—90

Маўзон. У 1957 г. быў напісаны раман Аркадзя Чарнышэвіча «Світанне» пра гады станаўлення Савецкай улады на Беларусі. За апошні час у нашым перыядычным друку з'явіліся цікавыя мемуары аб падзеях Вялікай Гастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі на Беларусі. Так, напрыклад, у часоп. «Польмя» (1957, №№ 10—11) былі апублікаваны ўспаміны В. Каменшчыкава «За ўладу Саветаў».

Цікавыя ўспаміны старога члена партыі, сведкі і ўдзельніка Гастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, чыгуначніка Т. В. Панфіловіча апублікаваны ў часопісе «Советская Отчизна». ¹ У гэтым жа часопісе змешчаны ўспаміны былога члена Ваенна-рэвалюцыйнага камітэта 2-й арміі В. Пралыгіна «В решающий момент». ² Стары камуніст Ілья Гурскі напісаў цікавыя апавяданні аб Уладзіміру Ільічу Леніне «Перад бурай» (1947) і «На скрыжаванні дарог» (1956).

Вельмі прыхільна сустрэлі чытачы раман «Сустрэнемся на барыкадах» (1954), двухтомную зпаею рэвалюцыйнай барацьбы ў былой Заходняй Беларусі Піліпа Пестрака — удзельніка гэтай барацьбы. Гэтай жа тэме прысвечаны раман Я. Брыля «Граніца» (1947) ³, аповець А. Бажко «Верасень» (1957). ⁴ У 1957 г. апублікаваны цікавыя ўспаміны аб рэвалюцыйным руху ў Заходняй Беларусі ўдзельніка гэтай барацьбы Сяргея Анісава «За волю і шчасце народа» ⁵. Аўтар успамінаў прайшоў цяжкі шлях рэвалюцыянера-падпольшчыка.

Ілья Клаз напісаў гістарычную аповець аб партызанскай барацьбе ў перыяд Айчыннай вайны 1812 года «Жарцы» (1955) і аповець аб сялянскім паўстанні 1863 года, якім кіраваў слаўны рэвалюцыянер Кастусь Каліноўскі, «Подснежники» (1957). ⁶ У 1946 г. М. Садковіч і Е. Львоў напісалі раман «Георгі Скарына». М. Клімковіч — драматычную паэму «Георгі Скарына» (1945—1946 гг.).

Вялікія здабыткі мае пасляваенная беларуская літаратура і ў галіне паэзіі.

У 1947 г. Якуб Колас закончыў вялікую паэму «Рыбакова хата» аб рэвалюцыйнай барацьбе беларускага народа ў Заходняй Беларусі. Стваральнай працы беларускага народа прысвечаны паэмы А. Куляшова «Новае рэчышча» (1948) і «Толькі ўперад» (1950); П. Броўкі «Родныя берэгі» (1948), «Добры друг» (1949) і «Чырвон-гарадок» (1950); А. Зарыцкага «Аповесць пра залатое дно» (1954) і інш.

Высокамастацкія вершы, прасякнутыя камуністычнымі ідэямі гума-

1) Т. Г. Панфілов. «В те дни». Часоп. «Советская Отчизна», 1957, № 6, стар. 136—145.

2) Часоп. «Советская Отчизна», 1957, № 4, стар. 130—137.

3) У кн: Я. Брыль.—«Вераснёвая рунь». Мінск, ДВБ, 1949, стар. 5—113

4) Часоп. «Польмя», 1957, № 4, стар. 15—88.

5) Часоп. «Польмя», 1957, № 4, стар. 127—156.

6) Часоп. «Советская Отчизна», 1957, № 5, стар. 19.

нізма і дружбы народаў СССР, ідэямі барацьбы за мір, стварылі многія беларускія паэты. Варта толькі прыгадаць такія зборнікі вершаў як «Сонечнымі днямі» (1950) і «Цвёрдымі крокамі» (1954) П. Броўкі; «Камуністы» (1949—1951) А. Куляшова; «Каб ведалі» (1948), «На камні, жалезе і золаце» (1951) і «След бліскавіцы» (1957) М. Танка; «За шчасце, за мір» (1950), «Шырокі свет» (1955) П. Панчанкі; вершы К. Кірэенкі, А. Зарыцкага, А. Вялюгіна, А. Бялёвіча і інш.

Беларуская паэзія з'яўляецца актыўным змагаром за мір. Цяжка знайсці савецкага паэта, які не выступаў бы ў абарону міру. Варта толькі прыгадаць такія палкія паэтычныя творы як «Слова да Аб'яднаных нацый» (1946) А. Куляшова, «Дзёнік міру» (1949) М. Танка, «Абаронцы міру» (1949) і «Патрыятычная песня» (1957) П. Панчанкі і шмат іншых.

Многія паэтычныя творы сучасных пісьменнікаў прысвечаны жыццю народаў краін народнай дэмакратыі і капіталістычных краін (Цыклы вершаў М. Танка, ¹ «Патрыятычная песня» П. Панчанкі ² і асобныя вершы многіх паэтаў). Такое пашырэнне тэматыкі характэрна для беларускай паэзіі пасляваеннага часу. Пачатак гэтаму быў пакладзены яшчэ ў час Вялікай Айчыннай вайны цыклам вершаў Пімена Панчанкі «Іранскі дзёнік».

Значных поспехаў у даваеннай літаратуры дасягнуў і жанр сатыры і гумару, накіраваны на выкрыццё праяў варожай ідэалогіі, на крытыку бюракратызма, кар'ерызма, падхалімства і невуцтва, якія часам трапляюцца ў нашым жыцці. Аб гэтым сведчаць байкі і апавяданні К. Крапівы, многія вершы П. Панчанкі, М. Танка, М. Лужаніна, вершы і байкі Ул. Корбана, Эдуарда Валасевіча, апавяданні В. Зуба, М. Чаўскага, А. Рылько, камеды А. Макаёнка і інш.

З гэтага сціслага бібліяграфічнага агляду твораў відаць, што беларуская літаратура прайшла за 40 год Савецкай улады вялікі шлях, дасягнула высокага ўзроўню, з'яўляецца актыўным удзельнікам камуністычнага будаўніцтва ў нашай краіне, накіравана на камуністычнае выхаванне савецкага чалавека.

Бібліятэкар з'яўляецца актыўным пасрэднікам паміж творчасцю пісьменніка і чытачом. У руках бібліятэкара сканцэнтраваны велізарныя духоўныя багаці, скарбы лепшых чалавечых думак і пачуццяў. Задача бібліятэкара — зрабіць даступнымі гэтыя лепшыя здабыткі класічнай і сучаснай навуковай і мастацкай літаратуры шырокаму колу чытачоў. Гэта дасягаецца правільным прымяненнем усіх метадаў работы з кнігай, выпрацаваных практыкай лепшых савецкіх бібліятэк.

Немалыя задачы стаяць перад работнікамі бібліятэк ў галіне прапаганды сучаснай літаратуры на роднай мове, нацыянальнай па форме і сацыялістычнай па зместу. Веданне літаратуры свайго народа адыгрывае вя-

¹) У кн: М. Танк. «След бліскавіцы». Мінск, 1957, стар. 115—159.

²) Часоп. «Польмя», 1957, № 11, стар. 149—167.

лікую ролю ў выхаванні моладзі ў духу савецкага патрыятызма. Яна знаёміць з лепшымі традыцыямі і дасягненнямі свайго народа, з яго рэвалюцыйнай барацьбой і ўдзелам у пабудове камунізма. Паказваючы дасягненні акружаючых нас людзей, навуцае моладзь у малым бачыць вялікае.

З мэтай выхавання ў юнакоў любові да роднай літаратуры бібліятэкі павінны стварыць у сваіх сценах атмасферу любові і павагі да роднай мовы, літаратуры і мастацтва. Гэтая атмасфера гордасці за дасягненні свайго народа павінна адчувацца ва ўсім: у афармленні памяшкання бібліятэкі партрэтамі выдатных дзеячоў беларускага народа, у падборы цытат для плакатаў і вітрын, у пісьменным напісанні ўсіх тэкстаў. Вялікую дапамогу ў стварэнні атмасферы любові да сваёй нацыянальнай культуры могуць і павінны аказаць настаўнікі, выкладчыкі беларускай мовы і літаратуры. Яны могуць дапамагчы бібліятэкару сваімі парадамі і ў справе камплектавання фонду бібліятэкі беларускай літаратурай, і ў падборы выказванняў беларускіх пісьменнікаў аб роднай мове і выказванняў рускіх пісьменнікаў аб беларускай літаратуры, у падрыхтоўцы масавых мерапрыемстваў, якія праводзіць бібліятэка і г. д. Выказванні Максіма Горкага пра Янку Купалу і Якуба Коласа, М. Ісакоўскага і А. Фадзеева — пра Купалу, выказванні Купалы, Коласа, Багдановіча, Крапівы, Чорнага, Глебкі, Танка і інш. аб беларускай мове павінны быць добра вядомы шырокаму колу чытачоў. Паслухайце, як цёпла, як хораша, у некалькіх словах раскрыў значэнне народнага паэта Янкі Купалы М. Ісакоўскі: «Паэзія Янкі Купалы — гэта не проста добрыя высокамастацкія вершы. Гэта — апрача ўсяго — своеасаблівая гісторыя жыцця беларускага народа, з яго норавамі і звычаямі, з яго думамі і спадзяваннямі, з яго барацьбой і перамогай. І калі я ўпершыню ўзяў у рукі кнігі Я. Купалы, то мяне ўразілі не толькі незабыўныя строфы паэта, але і тыя акалічнасці, што я, нібы ўвачавідкі, убачыў жывую Беларусь — яе раўніны, узгоркі, яе лугі і пералескі, рэкі і азёры. Я глыбей зразумеў жыццё працавітага і гераічнага беларускага народа. Я ўсёй душой палюбіў Беларусь, хоць ні разу там не быў раней».¹

Такія выказванні могуць быць вывешаны на сценах чытальнага зала і абанемента бібліятэкі, могуць быць шырока выкарыстаны ў альбомах водзваў чытачоў аб прачытаных кнігах, пры наладжванні кніжных выставак, складанні рэкамендацыйных спісаў літаратуры, планаў чытання і г. д.

Літаратура на роднай мове павінна папулярывацца ў бібліятэцы сістэматычна, штодзённа, пры правядзенні ўсіх мерапрыемстваў, усімі формамі бібліятэчнай работы. Зусім недапушчальна, калі некаторыя бібліятэкары ўспамінаюць аб беларускай літаратуры толькі праводзячы спецыяльныя масавыя мерапрыемствы па прапагандзе беларускай мастацкай літаратуры. Вазьміце, напрыклад, анатаваны ўказальнік літаратуры

¹) Газ. „Літаратура і мастацтва“, 1940, № 4.

«Сорок лет советских вооружённых сил», выдадзены Мінскай абласной бібліятэкай імя А. С. Пушкіна для масавых бібліятэк рэспублікі. Амаль у кожным раздзеле ўказальніка паказана мастацкая літаратура, але вы не ўбачыце тут беларускай літаратуры. Адзінае выключэнне зроблена ў адносінах да Івана Мележа, але і яго апавяданні паданы чамусьці не ў арыгінале, а ў перакладзе на рускую мову. Хіба ж у нас няма мастацкіх твораў з вобразамі слаўных савецкіх воінаў? Успомніце вершы Янкі Купалы «Выпраўляла маці сына», «Як у госці сын прыехаў», Петруся Броўкі «Праз горы і стэп» і «Смерць героя», Пятра Глебкі «Смерць салдата», Пімена Панчанкі «Герой» і «Думы салдата», Максіма Танка «Байцу Беларускага фронту» і «У Брэсце», раман Івана Мележа «Мінскі напрамак», аповесць Івана Шамякіна «Помста» і многа, многа іншых цудоўных мастацкіх твораў гэтых і іншых аўтараў аб гуманізме і мужнасці савецкага воіна. Ці ж не справа гонару бібліятэкара раскрыць усе гэтыя багацці перад чытачом?

РАБОТА З БЕЛАРУСКОЙ МАСТАЦКАЙ ЛІТАРАТУРАЙ У МАСАВЫХ БІБЛІЯТЭКАХ

Бібліятэкар працуе з кнігай, таму работа яго можа быць глыбокай і прадукцыйнай толькі пры ўмове стварэння змястоўнага кніжнага фонду. Работнікі кожнай бібліятэкі павінны штодзённа клапаціцца аб укамплектаванні кніжнага фонду сваёй бібліятэкі ўсімі патрэбнымі выданнямі. У Савецкім Саюзе створаны ўсе ўмовы для якаснага камплектавання масавых бібліятэк. Працуюць бібліятэчныя калектары, шырока практыкуюцца выданне рэкамендацыйнай бібліяграфіі. Выдадзены тыповыя каталогі раённай і сельскай бібліятэкі, сістэматычна выдаецца орган дзяржаўнай інфармацыі «Книжная летопись», інфармацыйна-рэкамендацыйнае выданне — «Новые книги», камплекты анатаваных карткаў для масавых бібліятэк і інш. Кніжная палата БССР таксама выдае анатаваныя карткі на рэспубліканскія выданні для каталогаў масавых бібліятэк, а таксама «Летапіс друку БССР», у якім рэгіструюцца ўсе новыя кнігі, выдадзеныя ў нашай рэспубліцы, і артыкулы з рэспубліканскіх часопісаў і газет. З мэтай дапамогі ў справе камплектавання бібліятэк у кожным штомесячным выпуску «Летапісу» даюцца ўказанні аб тым, якія з зарэгістраваных у ім кніг рэкамендуецца набыць у масавыя бібліятэкі рознага тыпу: раённыя, гарадскія, сельскія, дзіцячыя.

Але, нажаль, далёка не ўсе бібліятэкары масавых бібліятэк навучыліся выкарыстоўваць у сваёй рабоце і, у прыватнасці, пры камплектаванні кніжных фондаў, бібліяграфічныя выданні. Далёка не ўсе бібліятэкі выпісваюць анатаваныя карткі і «Летапіс друку БССР».

У рэспубліцы працуе 20.695 бібліятэк усіх ведамстваў, у тым ліку 2.076 дзяржаўных (калі не лічыць 3.000 клубных бібліятэк). Анатаваныя карткі выпісваюць 1.210 бібліятэк, 800 дзяржаўных масавых бібліятэк не выпісваюць для сваіх каталогаў анатаваных карткаў на беларускія кнігі. «Летапіс друку БССР» выдаецца толькі ў колькасці 600 экзэмпляраў, а падпіска на выданне прынята ў 1958 г. на 425 экзэмпляраў, з гэтага ліку некаторыя буйныя бібліятэкі вузаў і навукова-даследных устаноў выпісваюць па 2—3 экзэмпляры). Такім чынам, колькасць масавых бібліятэк, якія выпісваюць «Летапіс друку БССР» прыблізна 400. Сельскія бібліятэкі, за нешматлікімі выключэннямі, не выпісваюць «Летапіс

друку БССР», спасылаючыся на адсутнасць сродкаў (падпіска на год каштуе 28 руб.) Яго выпісваюць нават не ўсе раённыя бібліятэкі. Справа аб шырокім укараненні ў работу масавых бібліятэк выданняў бягучай бібліяграфіі, якая з'яўляецца ва ўмовах БССР не толькі інфармацыйным, але і рэкамендацыйным выданнем (рэкамендуе кнігі для камплектавання бібліятэк рознага тыпу)—адно з актуальнейшых пытанняў павышэння культуры работы бібліятэк.

З мэтай арганізацыі больш аператыўнай дапамогі масавым бібліятэкам рознага тыпу ў справе камплектавання змястоўнага кніжнага фонду, Дзяржаўная бібліятэка БССР пачала з № 5 за 1958 г. выдаваць два дадаткі да кожнага нумару «Летапісу друку БССР».

У адным дадатку змяшчацца рэкамендацыйны бюлетэнь для камплектавання масавых бібліятэк БССР «Новыя кнігі», у другім—бюлетэнь кнігі і артыкулаў «Насустрэч 40-годдзю БССР». (Пасля адзначэння знамянальнай даты 40-годдзя БССР замест гэтага бюлетэня, у якасці другога дадатка, будзе змяшчацца рэкамендацыйны крытыка-бібліяграфічны бюлетэнь «Што чытаць»). Выдаюцца гэтыя дадаткі ў колькасці 2.000 экзэмпляраў. 600 экзэмпляраў з'яўляюцца ўкладкамі ў даны нумар «Летапісу...», 1.400 экзэмпляраў рассылаюцца бібліятэкам бясплатна ў масавыя бібліятэкі.

Побач з выкарыстаннем указанняў, зробленых у кожным нумары «Летапісу друку БССР», якія паказваюць літаратуру, якая рэкамендуецца ў даны тып бібліятэкі (раённую, гарадскую, сельскую, дзіцячую), неабходна ўключаць у картатэку дакамплектавання карткі на тыя кнігі, якія чытачы часта патрабуюць і якіх няма ў фондзе бібліятэкі (нягледзячы на тое, што яны і не рэкамендаваны для данага тыпу бібліятэкі «Летапісам друку БССР»). «Летапіс друку» не можа ўлічыць індывідуальных умоў кожнай бібліятэкі, ён не можа ўлічыць якасці папярэдняга камплектавання кожнай бібліятэкі. Калі выходзіць новае выданне твораў якога-нбудзь пісьменніка, неабходна правесці, ці ёсць у новым выданні творы, якіх няма ў папярэдніх выданнях. Калі такія творы ў новым выданні ёсць, бібліятэцы неабходна абавязкова набыць яго.

Кожная масавая бібліятэка павінна мець у сваіх фондах усе масавыя выданні беларускай мастацкай літаратуры і манаграфіі аб асобных пісьменніках, бібліяграфічныя ўказальнікі і памятки па беларускай літаратуры. Камплектуючы фонд, работнікі павінны заўсёды сачыць за тым, каб у іх бібліятэцы ў дастатковай колькасці былі ўсе творы, уключаныя ў праграму сярэдняй школы, а таксама крытычная літаратура аб аўтарах, якіх вывучаюць у школе. Зусім недапушчальнымі траба лічыць такія з'явы, калі не толькі ў сельскіх бібліятэках Гродзенскай вобласці (Волкаўскай, Рэскай і інш.), але і ў фондах некаторых раённых бібліятэк (Ваўкавыская) у першым квартале 1958 г. не было ніводнага экзэмпляра твораў класіка беларускай літаратуры Максіма Багдановіча. У фондах Гродзенскай га-

радской бібліятэкі не было ў той час апошніх буйных твораў А. Куляшова «Граніца», «Грэзная пушча»¹ і г. д.

Але ў тым, што фонд беларускай літаратуры ў масавых бібліятэках часта не адпавядае запросам чытача, вінаватыя не адны бібліятэкары. Нездавальняюча працуюць яшчэ кнігагандлюючыя арганізацыі рэспублікі. Дзяржаўнае выдавецтва БССР і Вучпедвыд таксама не заўсёды прыслухоўваюцца да голасу чытачоў і бібліятэкараў. Так, напрыклад, у нас зусім не выдаецца папулярнай літаратуры аб жыцці і дзейнасці беларускіх пісьменнікаў. Кнігі нашых літаратуразнаўцаў і крытыкаў разлічаны на падрыхтаванага чытача, напісаны звычайна вельмі суха, а масаваму чытачу патрэбна кніга-нарыс, якая б у жывой форме апавядала аб жыцці пісьменніка, аб думках, пачуццях і імкненнях, якія пісьменнік выказаў у сваіх мастацкіх творах. Няма яшчэ ў беларускіх літаратуразнаўцаў такіх кніг, якія проста і цікава гаварылі б аб мастацкіх творах і іх стваральніках і гэтым вёслі б у самую гушчы чытачоў павягу да рэальнай літаратуры. Калі кнігі-нарысы аб рускіх пісьменніках В. Верасаса «Александр Сергеевич Пушкин» (М.—Л., 1945), Р. Хігеровіча «Путь писателя. Жизнь и творчество А. Серафимовича» (М., 1956), Н. Венгерава і М. Эфрос «Дмитрий Фурманов» (М., 1955) і шмат іншых кніг чытаюць шырокія кругі рабочых, калгаснікаў і інтэлігенцыі, дарослыя і дзеці, дык манאграфіі беларускіх крытыкаў і літаратуразнаўцаў чытаюць амаль выключна літаратурныя работнікі, настаўнікі, студэнты і вучні старэйшых класаў, калі пішуць сачыненне.

Некаторыя кнігі даўно не перавыдаваліся масавымі выданнямі і таму мала чытаюцца (напрыклад, апавесць Я. Коласа аб моладзі 20-х гадоў «На прасторах жыцця», апавесць К. Чорнага для дзяцей «Насцечка» і інш.). Праўда, у бібліятэках ёсць Зборы твораў Я. Коласа і К. Чорнага, але зборы твораў ніколі не чытаюцца ў масавых бібліятэках так, як асобныя выданні твору. Даўно ўжо пара выдаць паэму Якуба Коласа аб падрыхтоўцы Кастрычніцкай рэвалюцыі «На шляхах волі». Паэту не ўдалося яе закончыць, але чытачы даўно чакаюць магчымасці прачытаць 28 раздзелаў паэмы, якія стварыў народны паэт. Асаблівае значэнне набывае гэтае выданне ў перыяд падрыхтоўкі рэспублікі да свайго саракагоддзя.

Рэцэнзіі змяшчаюцца ў друку таксама недастаткова. Нашы крытыкі захапляюцца падваламі, а масаваму чытачу патрэбна кароткая змястоўная рэцэнзія, якая сцісла ахарактарызавала б кнігу.

Чытач знаёміцца са зместам кніжнага фонду бібліятэкі па сістэматычнаму каталогу. Сістэматычны каталог масавай бібліятэкі павінен не толькі знаёміць чытача са складам кніжнага фонду, але і рэкамендаваць лепшую літаратуру. Методыка гэтай рэкамендацыі добра вядома бібліятэкарам:

¹ Па даных вытворчай практыкі студэнтаў 4-га курса бібліятэчнага факультэта Мінскага педінстытута імя А. М. Горкага.

гэта і вылучэнне на першае месца найбольш каштоўных матэрыялаў па данаму пытанню і прымяненне анатацый і г. д. Сістэматычны каталог можа і павінен рэкамендаваць і лепшыя творы мастацкай літаратуры.

Беларускую літаратуру варта вылучыць у каталогу ў асобны раздзел. З мэтай рэкамендацыі беларускай мастацкай літаратуры на раздзяліцелях, за якімі змешчаны карткі на творы данага пісьменніка, варта даваць кароткія звесткі аб аўтары. Асноўныя звесткі аб сталых пісьменніках можна ўзяць з даведніка «Пісатели Советской Белоруссии» (Минск, 1955), а таксама з рэкамендацыйнага бібліяграфічнага ўказальніка «Белорусская литература» (М., 1957).

Калі ў бібліятэцы няма гэтых выданняў, можна выкарыстаць біяграфічныя даведкі з кнігі «Антология белорусской поэзии» (Л., 1948) і «Белорусские рассказы» (М., 1955). Асноўныя звесткі аб жыцці і дзейнасці маладых пісьменнікаў сістэматычна даюцца перад творамі гэтых пісьменнікаў у часопісе «Малодосць».

Усе масавыя бібліятэкі павінны выпісваць анатаваныя карткі Кніжнай палаты БССР на кнігі, выдадзеныя ў рэспубліцы. Калі раздзел беларускай літаратуры ў каталогу будзе складзены з друкаваных анатаваных картак, якія раскрываюць змест кнігі, а на раздзяліцелях будуць пададзеныя асноўныя звесткі аб жыцці і творчасці пісьменніка, каталог дапаможа чытачу выбраць кнігу не толькі па назве твору, але і па яго зместу.

Самая лепшая рэкамендацыя кнігі—гэта ў працэсе працы з чытачом на абанеменце, у жывой непасрэднай гутарцы з ім. Таму да работы з чытачом бібліяткар павінен заўсёды добра рыхтавацца. Падрыхтоўваючы перад адкрыццём бібліятэкі літаратуру для падсобных скрыняў, з якіх чытач можа сам выбраць сабе кнігу, трэба адабраць для іх лепшую беларускую мастацкую літаратуру.

З мэтай рэкамендацыі твораў пісьменнікаў сваёй рэспублікі ў падсобныя скрынкі варта змяшчаць і крытычную літаратуру і рэкамендацыйна-бібліяграфічныя выданні (кнігі аб беларускай літаратуры і аб жыцці і дзейнасці беларускіх пісьменнікаў, рэкамендацыйныя указальнікі літаратуры і бібліяграфічныя памятки па творчасці асобных пісьменнікаў).¹ Каб зацікавіць чытачоў аўтарамі прапануемых кніг, можна азнаёміць іх з успамінамі і мастацкай літаратурай, прысвечанай жыццю і дзейнасці асобных беларускіх пісьменнікаў. Так, аб жыцці Янкі Купалы

¹) Спіс гэтай літаратуры, выдзенай у СССР і БССР прыводзіцца ў канцы.

можна прапанаваць яго аўтабіяграфічныя матэрыялы ¹, успаміны Якуба Коласа ², сястры паэта Леакадзіі Раманюўскай ³, удавы Янкі Купалы У. Луцэвіч ⁴, кнігу Е. Мазалькова «Янка Купала» (1952), аповесць аб маленстве паэта «Ой, рана на Івана...» З. Бандарынай ⁵, п'есу В. Віткі «Шчасце паэта», а таксама многа цікавых вершаў. ⁶ Аб творчасці Максіма Багдановіча можна прапанаваць апаўяданне Зм. Бядулі «Страцім-Лебедзь» ⁷ і аповесць Б. Бур'яна «Ля сіняй бухты» ⁸, аб кіпучай дзейнасці паэта-камсамольца 20-х гадоў Паўлюка Труса ўспамінаюць яго блізкія таварышы Пятро Глебка ⁹ і А. Якімовіч ¹⁰.

Для таго, каб актыўна ракамендаваць беларускую літаратуру, бібліятэкар сам павінен добра яе ведаць і любіць. А для гэтага трэба многа чытаць. Кожны свежы нумар часопісаў «Польмя», «Беларусь», «Маладосць» і інш. беларускіх часопісаў трэба прагледзець, каб можна было інфармаваць чытача аб тым, што там ёсць цікавага, што можа зацікавіць у ім данага чытача. Рэцэнзіі на новыя беларускія кнігі часта змяшчаюць на старонках рэспубліканскіх газет, сістэматычна друкуюцца яны ў газеце «Літаратура і мастацтва».

Чым лепш ведае бібліятэкар сваіх чытачоў, тым лягчэй яму задавальняць іх патрэбы. Бібліятэкар павінен ведаць чым цікавіцца яго чытачы. У час работы на абанеменце, бібліятэкар заўсёды павінен імкнуцца інфармаваць чытача аб усім тым, што зацікавіць яго. Калі бібліятэкар убачыць, што чытач цікавіцца пэўнай тэмай у літаратуры, ён можа разам з чытачом скласці яму план чытання ў той паслядоўнасці, якая дапаможа лепш раскрыць перад ім тэму. Чытачу, які цікавіцца гістарычнай белетрыстыкай, можна прапанаваць цэлы шэраг праязічных, паэтычных і

1) Купала Я. І. Аўтабіяграфія; 2. З аўтабіяграфічных матэрыялаў. У кн: Янка Купала (36. матэрыялаў аб жыцці і дзейнасці). Мінск, АН БССР, 1952, стар. 21—25, 122—129.

2) Колас Я. І. Памятныя сустрэчы; 2. На дачы ў Янкі Купалы. У кн: Янка Купала. (36. матэрыялаў аб жыцці і дзейнасці...) Мінск, АН БССР, 1952, стар. 38—41, 42—44.

3) Дзіцячыя і юнацкія гады паэта. Часоп. «Бязрозка», 1945, № 2—3, стар. 2.

4) Луцэвіч У. І. Янка Купала у Вільні. 2. Пра Янку Купалу. У кн: Янка Купала (36. матэрыялаў аб жыцці і дзейнасці...) Мінск, АН БССР, 1952, стар. 45—53, 54—57.

5) Часоп. «Польмя», 1956, № 12, стар. 98—129.

6) Вершы, прысвечаныя Я. Купалу, гл. па бібліяграфічнаму даведніку «Янка Купала» (Мінск, АН БССР, 1952, стар. 56—58).

7) Бядуля Зм. Избранное. Пер. с белорус. М., Гослитиздат, 1953, стр. 608—614.

8) Бур'ян Б. У сінёй бухты. (Повесть). Часоп. «Советская Отчизна», 1958, № 1, стр. 71—106.

9) Глебка П. Паэт-камсамалец. Часоп. «Маладосць», 1954, № 8, стар. 21.

10) Якімовіч А. Светлае імя. Газ. «Чырвоная змена», 1954, 29 жніўня.

драматычных твораў аб гераічным мінулым беларускага народа. Так, напрыклад, у план яго чытання можна ўключыць наступныя творы:

Садковіч і Львоў. «Георгій Скорина» (Раман аб жыцці беларускага народа ў першай палове XVI стагоддзя).

М. Клімковіч. 1. «Георгі Скарына». (Драматычная паэма); 2. «Бацярына Жарнасек». (Драматычная паэма аб сялянскім паўстанні на Беларусі сярдзіны XVI стагоддзя).

Я. Купала. «Курган». (Паэма аб часах прыгону, аб гусярару—непаісным змагару за інтарэсы сялян).

Зм. Бядуля. «Салавей», апавесць; **М. Багдановіч** «Слуцкія ткачыкі», верш; **П. Багрым** «Зайграй, зайграй, хлопча малы...», верш (аб жыцці беларускага народа ў час прыгону).

І. Кляз. «Жарцы». (Аповесць аб падзеях Айчынай вайны 1812 года).

В. Дунін-Марцінкевіч. «Пінская шляхта», «Залёты» (п'есы з жыцця беларускіх сялян і шляхты пасля рэформы 1861 г.).

М. Тани. «Гастусь Каліноўскі», паэма; **І. Кляз.** «Подснежники», апавесць. (Аб сялянскім паўстанні на Беларусі ў 1863 г. пад кіраўніцтвам Гастуся Каліноўскага).

Я. Колас. «Новая зямля». (Паэма аб жыцці беларускага сялянства ў канцы XIX і пачатку XX стагоддзя).

Я. Купала. «Мужык», «Там», «Што ты спіш?», «А хто там ідзе», «Водклік з 29 кастрычніка 1905 г. у Мінску», вершы; **Я. Колас** «На ростанях», раман; **Цётка.** «Над крывавамі разорамі» (Апавяданне), «Хрэст на свабоду», «Мора», вершы; **Ц. Гартны.** «Сокі цаліны», раман; **Р. Мурашка.** «Сын», раман. (Творы аб рэвалюцыі 1905—1907 гг. на Беларусі).

М. Чарот. «Босыя на вогнішчы», паэма; **Я. Колас.** «На шляхах волі» (паэма) і «Дрыгва» (апавесць); **П. Глебка.** «У твая дні» (паэма) і «Святло з Усходу» (драматычная паэма); **К. Чорны.** «Бацькаўшчына», раман; **Я. Скрыган.** «Затока ў бурях», апавесць; **М. Клімковіч.** «Уся ўлада Саветам!» (драматычная паэма); **А. Чарнышэвіч.** «Світанне», раман; **А. Маўзон.** «У бітве вялікай», п'еса; **В. Каменшчынаў.** «За ўладу Саветаў», ¹ успаміны аднаго з актыўных удзельнікаў Кастрычніцкай рэвалюцыі на Беларусі; **М. Зінгер.** «Брат «Аўроры», ² нарыс пра былога матроса «Аўроры», зараз прэзідэнта Акадэміі навук БССР **В. Купрэвіча.** (Творы аб Кастрычніцкай рэвалюцыі і станаўленні Саветскай улады на Беларусі).

П. Пестрак. «Сустрэнемся на барыкадах», раман; **Я. Купала.** «На Заходне-Беларускія матывы», цыкл вершаў; ³ **Я. Колас.** «Рыбакова хата», паэма; **Зм. Бядуля.** «Нупрэйка», нарыс; ⁴ **П. Глебка.** «У дарогу», «Пра

1) Часоп. „Полямя“, 1957, № 10, стар. 111—131, № 11, стар. 168—187.

2) Часоп. „Полямя“, 1957, № 12, стар. 147—151.

3) Купала Я. Выбраныя творы. Мінск, ДВБ, 1952, стар. 595—616.

4) Бядуля Зм. Збор твораў у 4-х т. Т. 1. Мінск, ДВБ, 1951, стар. 40—44з.

вясну і рэвалюцыю», паэмы; **М. Танн.** «Нарач», паэма; **В. Таўлай.** «Таварыш», «Кобрыншчына» і «Песня пра сухар», паэмы; **К. Чорны.** «Грынка», п'еса; «Дарагуся», апавяданне ¹; **М. Лынькоў.** «Тры злотых», «Сустрэчы», «Тонкая сітуацыя» і інш. апавяданні. **А. Стаховіч.** «Залаты карп», «Дзяўчына з кветкамі», апавяданні ²; **Ус. Краўчанка.** «Сінім раннем», апавяданне ³; **Я. Брыль.** «Граніца», (раман) ⁴, «Марыля», «Дзічка», апавяданні ⁵; Вершы **П. Панчанкі** з кнігі 1940 г. «Вераснёвыя сцягі», вершы **М. Машары, М. Васілька, М. Засіма** і інш.; **А. Куляшоў.** «Грозная пушча», паэма; **А. Бажко.** «Верасень» ⁶, аповесць. (Творы аб жыцці і рэвалюцыйнай барацьбе народа ў былой Заходняй Беларусі).

Некаторыя чытачы любяць чытаць мастацкія творы аб людзях сваёй прафесіі. Бібліятэкар павінен ведаць прафесію свайго чытача. У такім выпадку чыгуначніку можна прапанаваць аповесці «Сонца пад шпалы», «Запіскі інструктара Томана» і іншыя творы **Хв. Шынклера**; апавяданні **Я. Васілёнкі**, п'есу **А. Маўзона** «Зялёныя агні»; аграному, урачу, настаўніку—творы аб сельскай інтэлігенцыі (**Я. Колас.** «На роетанях», раман; **П. Броўка.** «Родныя берагі», «Добры друг», паэмы; **А. Куляшоў.** «Новае рэчмышча», паэма; **А. Зарыцін.** «Залатое дню», паэма; **І. Шамякін.** «Крыніцы», раман; **У. Шахавец.** «Будзьце здаровы», аповесць і інш.

Такія планы чытання можна складаць па самых розных пытаннях, закранутых беларускай літаратурай. Аднаго цікаваць кнігі аб жыцці і працы сучасных рабочых, другога—творы з жыцця калгаснікаў, іншыя патрабуюць творы, у якіх вырашаліся б пытанні маралі, сямі дружбы і кахання і г. д. Усе гэтыя тэмы знайшлі сваё адлюстраванне ў беларускай мастацкай літаратуры. Але планы чытання мастацкай літаратуры можна і трэба складаць не толькі тэматычнымі. Найчасцей варта проста ўключыць у планы чытання лепшыя ўзоры класічнай і савецкай беларускай літаратуры розных жанраў, каб чытач бібліятэкі не абмінуў лепшых здабыткаў нашай культуры. Бібліятэкар павінен добра ведаць сам родную літаратуру, тады ён заўсёды своечасова падкажа чытачу патрэбную яму кнігу.

Прапаганда роднай літаратуры ў бібліятэцы можа і павінна быць звязана з прапагандай краязнаўчай літаратуры, у даным выпадку, мастацкіх твораў, у якіх паказана мінулае і сучаснае данай мясцовасці, раёна, горада, калгаса, вёскі, прадпрыемства і г. д., а таксама твораў мясцовых

¹) Чорны К. Збор твораў у 6-ці т. т. Т. 4. Мінск, ДВБ, 1955, стар. 202—208.

²) Стаховіч А. Аповесці і апавяданні. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952, стар. 91—96, 97—108.

³) Часоп. «Полюмя», 1940, № 1, стар. 76—82; у зб.: Машара М. Семнаццаціга верасня. Мінск, ДВБ, 1946, стар. 226—233.

⁴) У кн.: Я. Брыль. Вераснёвая рунь. Мінск, ДВБ, 1949, стар. 5—113.

⁵) Брыль Я. Дзеля сапраўднай радасці. Мінск, ДВБ, 1952, стар. 149—157, 333—337.

⁶) Часоп. «Полюмя», 1957, № 4, стар. 15—88.

нарадженцаў. Кожнага чытача зацікавіць твор аб родных мясцінах. Барысаўчане павінны ведаць паэму Я. Купалы «Горад Барысаў», драматычную паэму П. Глебкі «Над Бярозай-ракой», жыхары Магілёва — паэму Я. Купалы «Магіла льва», дзве розныя п'есы Е. Міровіча і В. Вольскага «Машэка», п'есу М. Гарулёва і Алтухова «Выбух», раман Міколы Ткачова «Згуртаванасць», зборнік вершаў Матэвушава «Магілёўскі шоўк», п'есу Губаравіча «Галоўная стаўка»¹ і інш. Жыхароў Гродзеншчыны зацікавіць раман П. Пестрака «Сустрэнемся на барыкадах», вершы і паэмы В. Таўлая, М. Танка, М. Васілька, П. Макаля, апавесці Зм. Бядулі «Хлопчык з-пад Гродна», Р. Няхая «Гудкі абуджаюць вясну»², апавяданні В. Быкава і інш.

Кожнаму жыхару Брэсцкай вобласці цікава прачытаць творы аб гераізме абаронцаў Брэсцкай крэпасці. Аб героях Брэста напісаны апавесці, паэмы, вершы, п'есы. У бібліятэках Брэсцкай вобласці трэба склаці спецыяльныя картатэкі мастацкіх твораў, прысвечаных слаўным героям-землякам. Калі бібліятэкары будуць добра самі ведаць мастацкую літаратуру аб сваёй вобласці, раёне, горадзе і г. д., яна стане і здабыткам іх чытачоў.

З цікавасцю праглядаюць чытачы альбомы водгукаў на асобныя кнігі. Практыку збору водгукаў чытачоў аб прачытаных кнігах трэба ўсямерна пашыраць. Яны акажуць вялікую дапамогу ў рэкамендацыі кнігі і ў правядзенні канферэнцый, асабліва ў прысутнасці аўтара.

Бібліятэкар павінен актыўна працаваць з кніжным фондам, заўсёды ведаць чытаемасць асобных кніг і задумвацца над тым, чаму некаторыя кнігі чытачы зусім не пытаюць. Ці не вінаваты ў гэтым сам бібліятэкар? Амаль ва ўсіх бібліятэках фонд беларускай мастацкай літаратуры стаіць на паліцах асобна і таму бібліятэкару лёгка сачыць за яго выкарыстаннем.

Знаёмства з работаю масавых бібліятэк паказвае наступнае: добра чытаюцца творы беларускіх раманістаў, горш — апавяданні, яшчэ горш — паэзія і зусім мала чытаюць драматургію. Так вядзецца з году ў год, і бібліятэкары прызвычаліся да гэтага і проста кажуць: «Паэзію не чытаюць».

З даволі значнай «кнігавыдачай» беларускай прозы ў бібліятэках таксама не ўсё добра: актыўна чытаецца ўвесь час невялікая колькасць назваў, гэтыя кнігі пераходзяць з рук у рукі, зачытваюцца да дзірач, а астатнія кнігі стаяць. Чытаюцца, зразумела, тыя кнігі, якія знайшлі шлях да сэрца чытача. Але ці знайшлі гэты шлях усе кнігі, якія здольны яго знайсці? Ці няма віны ў тым, што некаторыя цікавыя творы беларускай літаратуры невядомы шырокаму колу чытачоў, і на сумленні

1) Часоп. „Польмя“, 1957, № 9, стар. 94—132.

2) Часоп. „Польмя“, 1957, № 6 стар. 50—108.

крытыкаў, якія ўвесь час круцяцца вакол некалькіх імёнаў, не заўважаючы поспехаў некаторых іншых аўтараў, і на сумленні бібліятэкараў, якія самі ведаюць толькі апетых крытыкай пісьменнікаў.

Можна прывесці многа прыкладаў таму, што крытыкі і бібліятэкары не здолелі данесці да чытача лепшыя творы беларускай літаратуры. Ці не гэтым трэба, напрыклад, тлумачыць тое, што з творчасці таленавітага празаіка Янкі Брыля да гэтага часу найбольш папулярная яго аповесць «У Забалоцці днее», якая з'яўляецца далёка не лепшым творам пісьменніка? Чаму дагэтуль крытыкі і бібліятэкары не здолелі, кожны ўласцівымі яму метадамі, данесці да чытача характэрнае навед пісьменніка?

Бібліятэкары павінны самі многа чытаць, ведаць змест фонду сваёй бібліятэкі, папулярываваць не толькі тыя кнігі, аб якіх друкуюцца артыкулы і рэцэнзіі зараз, але і ўсё лепшае, што напісана за папярэднія гады. Уважліва павінен сачыць бібліятэкар за крытычнымі водгукамі аб асобных кнігах, але кіравацца не толькі адзінкай крытыкаў, але і сваім уласным чутцём, бо рэцэнзіі з'яўляюцца часта з вялікім спазненнем, а некаторыя кнігі застаюцца наогул па-за ўвагаю крытыкі.

У сувязі з гэтым хочацца сказаць некалькі слоў аб тым, як у нас у бібліятэках часам прапагандаецца беларуская літаратура. Калі вы зойдзеце ў масавую бібліятэку, вы звычайна ўбачыце вітрыну з надпісам: «Чытайце беларускую літаратуру!» (Дарэчы, гэта бывае чамусьці адзіным тэкстам у бібліятэцы, напісаным на беларускай мове). На вітрыне стаяць кнігі некалькіх беларускіх аўтараў розных гадоў выдання. Аб чым гэтыя кнігі? Чаму іх прапануюць чытачу? Можна толькі таму, што яны беларускія? Гэта чытачу невядома.

Для таго, каб выстаўкі бібліятэкі сапраўды прапагандавалі беларускую літаратуру, трэба заўсёды мець вітрыны «Навінак», побач з якімі практыкаваць шматлікія тэматычныя выстаўкі, якія б раскрывалі змест кніжнага фонду. Можна вызначыць многа тэм, якія будуць цікавіць чытача і добра характарызаваць беларускую літаратуру, напрыклад: «Кастрычнік на Беларусі ў мастацкай літаратуры», «Вобраз камуніста ў беларускай літаратуры», «Вобраз камсамольца ў беларускай літаратуры», «Падзеі грамадзянскай вайны на Беларусі ў мастацкай літаратуры», «Рэвалюцыйная барацьба беларускага народа ў былой Заходняй Беларусі», «Вобраз савецкага воіна ў беларускай літаратуры», «Вялікая Айчынная вайна ў беларускай літаратуры», «Творы беларускіх пісьменнікаў аб камсамольцах-палітніках», «Вобраз савецкага рабочага ў беларускай літаратуры», «Мастацкія творы аб жыцці беларускіх калгаснікаў», «Творы аб барацьбе беларускіх калгаснікаў за круты ўздым сельскай гаспадаркі», «Творы аб жыцці і працы выпускнікоў сярэдняй школы», «Вобразы савецкіх студэнтаў у беларускай літаратуры», «Пытанні дружбы, кахання і сям'і ў беларускай літаратуры», «Вобраз савецкага настаўніка ў беларускай літаратуры», «Вобраз савецкага агранома ў беларускай літаратуры».

ры» і шмат інш. Тэмы для выставак бібліятэкар выбірае, улічваючы склад сваіх чытачоў, іх інтарэсы, актуальныя тэмы на сённяшні дзень.

На выстаўцы на кожнай тэме трэба паказваць не толькі празаічныя, але і паэтычныя і драматычныя творы. На стэндзе варта даць паэтычныя вытрымкі з выстаўленых твораў. З прозы, побач з буйнымі творамі на даную тэму, трэба паказваць таксама апавяданні і нарысы, якія з'яўляюцца самымі жывымі, надзеённымі жанрамі прозы. Нажаль, значэнне апавядання і нарыса, якія могуць адказаць на самыя надзеёныя патрэбы чытача, у практыцы бібліятэчнай работы яшчэ часта недаацэньваецца. Дзяржаўнае выдавецтва БССР выпускае зараз серыю невялічкіх кніжачак «Бібліятэчка беларускага нарыса і апавядання». У бібліятэцы варта арганізаваць спецыяльную вітрыну гэтай серыі.

Зацікавіць чытача і паказ беларускай сатыры і гумару. Пад загаловак «Бібліятэчка «Вожыка»,¹ або «Якучка-крапіва», або іншым можна змясціць байкі, вершы, апавяданні і камедыі Я. Коласа, К. Крапівы, П. Труса, Ул. Корбана, П. Панчанкі, М. Танка, М. Лужаніна, М. Чаўскага, А. Макаёнка і шмат інш.

Бібліятэкары часта спардыцца на тое, што паэзію ў іх мала бяруць. Справа ў тым, што самі бібліятэкары яе мала чытаюць, слаба ведаюць і таму не могуць параіць той або іншай паэтычнай твор у кожным асобным выпадку. Добра ведаючы беларускую паэзію, зны маглі б параіць кожнаму чытачу творы, адпавядаючыя яго густу, асабліва, калі ён просіць творы на пэўную тэму. Рыхтуючы выстаўкі, складаючы рэкамендацыйныя спісы літаратуры або планы чытання, трэба заўсёды побач з прозаі ўключачь у іх паэтычныя творы.

Беларуская літаратура павінна заўсёды ўключацца і ў агульныя кніжныя выстаўкі да розных календарных дат, напрыклад, да дня Савецкай Арміі, да дня 1-га Мая і г. д. Калі, напрыклад, выстаўка прысвечана жыццю і творчасці Максіма Горкага, варта падкрэсліць яго ролю ў развіцці нацыянальных літаратур у СССР, значэнне яго творчасці для беларускай літаратуры, прывесці водгукі Горкага аб беларускай літаратуры, артыкулы **Якуба Коласа** пра Максіма Горкага «Друг і настаўнік», «Великий борец за счастье народов»², вершы **Янкі Купалы** «Памяці Максіма Горкага» і вершы іншых беларускіх паэтаў, кнігу **Піксанава** «Максім Горький и национальные литературы» (М., 1946), **В. Івашына** «М. Горький и белорусская литература XX века» (Мінск, АН БССР, 1956), **М. Клімковіча** «Аб жыватворчым уплыве рускай літаратуры на беларускую літаратуру» (Мінск,

1) Спіс кніг, выдзеленых у серыях «Бібліятэчка беларускага нарыса і апавядання» і «Бібліятэчка «Вожыка», гл. у «Паказальніку серый» да «Летапісу друку БССР» за 1957 г. («Летапіс друку БССР. Данаможныя паказальнікі. Мінск, 1958, стар. 20—27.

2) Я. Колас. Публіцыстычныя і крытычныя артыкулы. Мінск, ДВБ, 1957, стар. 160—162, 489—491.

1955) і іншыя матэрыялы, якія расказваюць аб горнаўскіх традыцыях у беларускай літаратуры.

У бібліятэках нашай рэспублікі шырока разгорнута работа па правядзенню масавых мерапрыемстваў, накіраваных на папулярызаванне палітычнай, навукова-папулярнай і мастацкай літаратуры, а таксама на прыцягненне новых чытачоў у сцены бібліятэкі. Формы і метады гэтай работы даўно вядомы бібліятэкарам нашай краіны. Я спынюся тут толькі на становішчы масавай прапаганды беларускай мастацкай літаратуры.

Я не мела магчымасці азнаёміцца з гадавымі справаздачамі ўсіх раённых і сельскіх бібліятэк рэспублікі і тым заўвагі, якія тут будуць зроблены, асноўваюцца на справаздачах абласных, раённых і сельскіх бібліятэк Мінскай вобласці за 1957 год.

Найбольш папулярнымі формамі масавай прапаганды мастацкай літаратуры ў бібліятэках з'яўляюцца гучныя чытання, канферэнцыі чытачоў, літаратурныя вечары і бібліяграфічныя агляды літаратуры. Калі знаёмішся са зместам работы, праведзенай у масавых бібліятэках адразу відаецца ў вочы той факт, што бібліятэкары ўсіх бібліятэк Мінскай вобласці вялі работу з невялікай колькасцю аўтараў. Тэматыка масавых мерапрыемстваў надзвычай аднастайная. У Мінскай вобласці 25 раённых бібліятэк і 238 сельскіх. Усімі бібліятэкамі Мінскай вобласці праведзена ў 1957 г. 44 літаратурныя вечары і 63 канферэнцыі чытачоў. Тэматыку гэтых мерапрыемстваў можна прасачыць па наступнай табліцы:

**Тэматыка і колькасць масавых мерапрыемстваў,
праведзеных у раённых і сельскіх бібліятэках
Мінскай вобласці**

(Па справаздачных даных за 1957 г.)

Тэма	Канфер. чытачоў, абмяркан.	Літарат. вечар	Лекцыі	Гутаркі	Гучныя чытання	Бібліягр. агляды
75 год з дня нараджэння Я. Купалы		30	1	2	3	7
75 год з дня нараджэння Я. Коласа		10	1	2	3	3
па паэме «Рыбакова хата» . . .	1					
па паэме «Новая зямля» . . .					1	
Па творчасці К. Крапівы . . .				1		
Па творчасці М. Лынькова (па кн. «Векапомныя дні») . . .	1				4	
Па творчасці П. Глебкі . . .			1			
Па творчасці М. Багдановіча . . .		1				

Тэма	Канфер. чытачоў, абмяркаван.	Літарат. вечар	Лекцыі	Гутаркі	Гучныя чытанні	Бібліягр. агляды
Па творчасці Я. Маўра				4	2	
Па кнігах І. Шамякіна						2
«Глыбокая плынь»					1	
«У добры час»	29				32	
«Крыніцы»	23			2	24	
Па аповесці Я. Брыля «У Заба- лоцці днее»	3			1	3	
Па кнізе П. Пестрака «Сустрэнемся на барыкадах»	1			1	3	
Па кнізе А. Стаховіча «Шырокія га- рызонты»	1				2	
Па кнізе Т. Хадкевіча «Вяснянка»				1		
Па кнізе А. Чарнышэвіча «На сажал- ках»				1		
Па кнізе А. Кулакоўскага Расстаем- ся ненадоўга»	1				2	
Па кнізе М. Ткачова «Згуртава- насць»				1		
Па кнізе А. Якімовіча «Базылёў курган»	1					
«Беларускія пісьменнікі ў барацьбе за мір»						1
Па кнізе Мележа «Мінскі напрамак»					2	
Па кнізе Лівенцава «Партызанскі край»	1				2	
Тэма рабочага класа ў беларускай літаратуры						1
Калгасная вёска ў беларускай літаратуры						10
Сустрэчы з беларускімі пісьменні- камі		3				
Агляд беларускай літаратуры			2			
Абмеркаванне часоп. «Вожык»	1					

Як відаць з гэтых даных, тэматыка праведзеных мерапрыемстваў абмежаваная, папулярызаваліся бібліятэкамі ўсяго некалькі імёнаў. На канферэнцыйных чытачоў абмяркоўваліся ў пераважнай большасці раманы

І. Шамякіна «У добры час» і «Крыніцы», літаратурныя вечары ў 1957 г. былі прысвечаны ў большасці бібліятэк 75-годдзю з дня нараджэння Я. Купалы і Я. Коласа. Былі, праўда, яшчэ сустрэчы з беларускімі пісьменнікамі, але таксама нямнога.

Звычайна бібліятэкары скардзяцца на тое, што беларускую літаратуру чытаюць недастаткова. Чытаюць, кажучь яны, толькі некалькі кніг, і называюць наступныя кнігі: Я. Колас. «Дрыгва» і «На ростанях»; І. Шамякін. «Глыбокая плынь», «У добры час», «Крыніцы»; І. Мележ. «Мінскі напрамак»; Я. Брыль. «У Забалоцці днее»; П. Пестрак. «Сустрэнемся на барыкадах»; І. Гурскі. «У агні»... Зусім мала чытаюць у бібліятэках паэзію. Спытайцеся ў чытача масавай бібліятэкі, і ён вам адкажа: А каго ж чытаць? Купалу, Коласа, Шамякіна, Брыля, Пестрака, Мележа я чытаў. А болей хто ёсць? І выходзіць, што бібліятэкары скардзяцца на чытачоў, а павінны чытачы скардзіцца на бібліятэкараў, што яны не ўмеюць раскрыць перад чытачамі багаці роднай літаратуры. Сапраўды, каго чытаюць? Іменна тых аўтараў, кнігі якіх папулярызаваліся бібліятэкамі.

Гэты недахоп у рабоце масавых бібліятэк Мінскай вобласці характэрны і для іншых бібліятэк.

За цэлы год у раённых і сельскіх бібліятэках Мінскай вобласці, акрамя прысвечаных каляндарнай даце — 75-годдзю з дня нараджэння Я. Купалы і Я. Коласа і некалькіх сустрэч з пісьменнікамі, не было ніводнага літаратурнага вечара, прысвечанага сучаснай беларускай паэзіі, амаль не праводзіліся і чытанні паэзіі. Праўда, у 1958 годзе ў сувязі з 40-годдзем БССР бібліятэкі некалькі актывізавалі сваю работу з беларускай літаратурай. Пытанне аб прапагандзе беларускай мастацкай літаратуры абмяркоўвалася на занятках бібліятэчнай секцыі раённых семінараў сельскіх культасветработнікаў. Шэраг бібліятэк правялі сустрэчы з пісьменнікамі, канферэнцыі па раманах «Калі зліваюцца рэкі» П. Броўкі, «За годам год» Ул. Карпава, «Даль палявая» Т. Хадкевіч і інш. За 5 месяцаў (па даных Саюза пісьменнікаў БССР) праведзена па рэспубліцы 300 сустрэч з чытачом. Але, нягледзячы на гэта, прапаганда роднай літаратуры ў бібліятэках і на сёння тэматычна вельмі абмежавана.

Прадумваючы план масавых мерапрыемстваў, кожнай бібліятэцы неабходна звярнуць асаблівую ўвагу на слабыя месцы ў сваёй рабоце. Бібліятэкар павінен задумвацца над тым, што ён зробіў для таго, каб пашырыць зацікаўленасць чытача роднай літаратурай. Што можна зрабіць для таго, каб у фондзе кніг высокай ідэйнай і мастацкай вартасці не было «забытых» кніг? Адказ можа быць толькі адзін: бібліятэкар здолее зацікавіць чытача толькі тады, калі будзе сам любіць літаратуру і штодзённа шукаць новых форм яе прапаганды.

Звычайна ў масавых бібліятэках праводзяцца канферэнцыі па адной кнізе. А чаму не правесці канферэнцыю па некалькіх творах на адну тэ-

му, напрыклад, аб вобразе маладога савецкага рабочага ў беларускай літаратуры? Ці мала тэм можа даць наша бурнае, поўнае творчых пошукаў, жыццё? Такія канферэнцыі могуць выклікаць многа спрэчак і цікавых думак у чытачоў. На канферэнцыях варта абмяркоўваць творы, у якіх гэтыя вобразы або тэмы вырашаны па рознаму, можна на кожнай канферэнцыі разглядаць творы розных жанраў: празаічныя, паэтычныя і драматычныя. Змест разглядаемых твораў варта ўвязаць з пастаноўкамі на аналагічную тэму ў тэатры і з кінафільмамі.

Методыка правядзення канферэнцый чытачоў у бібліятэках Беларусі таксама яшчэ мала распрацавана. Да гэтага часу нашы бібліятэкі праводзяць канферэнцыі чытачоў у неважлівасці па тых кнігах, на якія абласнымі бібліятэкамі складзены метадычныя распрацоўкі. У гэтых распрацоўках прапануюцца шэраг тэм для выступленняў, рэкамендуецца крытычная літаратура. Бібліятэкары раіць чытачам пісаць свае выступленні і правяраюць іх, а часам і значна рэдагуюць. Пры такой метадыцы правядзення канферэнцый на адной кнізе праходзяць аднастайна і часам нудна. Чытач не выказвае на іх сваёй шчырай думкі, не чытае твор з мэтай самастойнага разабрання ў ім, не робіць сваіх уласных вывадаў. Такая метадыка правядзення канферэнцый абмяжоўвае ініцыятыву чытача, падаўляе яго думку. Нездарма беларускі празаік Іван Шамякін аднойчы сказаў, што раней на сустрэчах з чытачом можна было пачуць жывое слова чытача. З таго ж часу, як паявіліся па яго творах метадычныя распрацоўкі, на ўсіх канферэнцыях гавораць адно і тое ж. Гэта вялікі напрек у адрас бібліятэкараў. Можа і пісьменнік, пабыўшы адзін-два разы на такіх канферэнцыях, дзе ўсё ішло па шпарталках, спісаных з крытычных артыкулаў, і не пачуўшы думкі чытача, у другі раз неахвотна едзе, ці зусім шукае поваду адмовіцца ад прысутнасці на канферэнцыі. А пачуць жывую думку чытача заўсёды прыдзе кожны пісьменнік, як бы ён заняты ні быў.

Бібліятэкары павінны памятаць, што метадычныя распрацоўкі рыхтуюцца не для чытачоў, а для бібліятэкараў. У некаторых метадычных распрацоўках бібліятэкараў масавых бібліятэк напярэдня арыентаваны на падрыхтоўку спецыяльна вызначаных тэм. Лепшыя масавыя бібліятэкі Савецкага Саюза даўно перагледзелі ўжо метадыку абмеркавання кніг сярод чытачоў і на вопыце пераканаліся ў неважлівасці свабоднага абмеркавання твораў. Пытанне гэта асвятлялася і ў друку.¹

Надрыхтаваць канферэнцыю, на якой чытачы свабодна абмеркавалі б пытанні, якія ўзніклі ў іх у працэсе ўважлівага чытання кнігі, нялёгка.

¹ Гл. наступ. артыкулы і брашуры: Л. Рейтывіберг. Против формализма в проведении литературных читательских конференций. Ж. „Библиотекарь“, 1954, № 5; Н. Глаголева и С. Келлерман. Пропаганда художественной литературы. (Из опыта массовых библиотек Ленинграда). М., Изд-во „Советская Россия“, 1957.

Для гэтага бібліятэкары павінны праводзіць вялікую падрыхтоўчую работу з чытачом, накіроўваючы яго ўвагу на глыбокае разуменне ідэйнага зместу кнігі і яе мастацкіх вартасцей. Бібліятэкары павінны звяртаць увагу чытача на тое, што, рыхтуючыся да канферэнцыі, трэба ўдумліва прачытаць твор, зразумець асноўную яго тэму і ідэю, звярнуць увагу на тое, як паказаў аўтар у творы рэальнае жыццё, узаемаадносіны паміж людзьмі, развіццё характару выведзеных герояў. Перад кожным чытачом павінны ўзнікнуць пытанні—ці тыповыя героі кнігі, ці правільна адбіваюць яны час і месца дзеяння, ці правільна апісаны гістарычныя падзеі, жыццё асобных вытворчых калектываў. Думка чытача павінна быць падмацавана фактамі. Калі ён сцвярджае, напрыклад, што героі твора не жыццёвыя, ці ўзаемаадносіны паміж асобнымі героямі не з'яўляюцца тыповымі, ён павінен падмацаваць сваю думку прыкладамі з твору. Гаворачы аб тым, што аўтар здолеў правільна паказаць жыццё і імкненні народа, трэба падкрэсліць асноўныя тыповыя рысы герояў твора. Звяртаючы ўвагу на мову твора, чытачу цікава прасачыць, як характарызуе героя яго мова, як валодае аўтар жывою мовай. Калі чытач здолеў на канферэнцыі даць сваю ацэнку твора, раскажа аб тым, якое ўражанне зрабіў на яго твор, якія думкі і пачуцці выклікала ў яго кніга—гэта прынясе вялікую карысць і яму і ўсім удзельнікам канферэнцыі. Пры свабодным абмеркаванні кнігі ўзнікнуць спрэчныя пытанні, сутыкнуцца розныя думкі, адно выказванне будзе дапаўняць другое.

Многія чытачы не ўмеюць выказвацца, саромеюцца выступаць, але ў гутарцы з бібліятэкарам выказваюць многа слушных заўваг аб кнігах. Такія водгукі бібліятэкарам трэба запісваць, вывучаць іх і выкарыстоўваць у сваіх выступленнях на канферэнцыях.

Канферэнцыі свабоднага абмеркавання кніг падрыхтаваць нялёгка. Але бібліятэкарам трэба ўважліва вывучаць вопыт лепшых масавых бібліятэк нашай краіны і на ўласным вопыце пераканацца ў тым, што такія канферэнцыі больш цікавыя чытачу і прыносяць яму значна больш карысці. Такая канферэнцыя зацікавіць і чытачоў і аўтара кнігі.

Бібліятэка павінна быць ачагом культуры, павінна выхоўваць у чытача любоў да кнігі, да роднай мовы і літаратуры і, у прыватнасці, да паэзіі. Нажаль, бібліятэкары часта канстатуюць, што паэзію чытачы мала чытаюць, а самі мала робяць для таго, каб абудзіць у чытача цягу да паэтычнага слова. Задача бібліятэкара раскрыць перад чытачом паэтычныя творы, прасякнутыя глыбокай думкай і сілай пачуцця. Практыка паказвае, што на абанеменце, дзе працуе бібліятэкар, які любіць паэзію, паэтычныя зборнікі не будуць стаяць на паліцах «забытымі». Самая дзейсная форма прапаганды літаратуры—гэта жывое слова бібліятэкара. Чалавек, які любіць паэзію, здолее зацікавіць ёю і чытачоў. Таму працу па прапагандзе паэзіі трэба пачынаць з павышэння культуры самога бібліятэкара. Бібліятэкар павінен сачыць за навінкамі не толькі ў галіне про-

зы, але і паэзіі. З мэтай папулярызаванні паэзіі трэба сістэматычна наладжваць бібліяграфічныя агляды паэтычных навінак, рабіць выстаўкі паэтычных твораў аб Радзіме, аб каханні і дружбе, аб слаўных справах савецкай моладзі і інш. Вялікім поспехам карыстаюцца ў бібліятэках бібліяграфічныя агляды і выстаўкі на тэмы «Вобраз У. І. Леніна ў беларускай паэзіі», «Кастрычнік у беларускай паэзіі», «Беларускія паэты аб задачах савецкай паэзіі», «Вершы беларускіх паэтаў аб савецкай жанчыне», «Беларускія паэты аб краінах народнай дэмакратыі» і інш. Такія тэматычныя бібліяграфічныя агляды і выстаўкі паэзіі не абавязкова рабіць толькі па беларускай паэзіі. Яшчэ больш зацікавіць чытача тэматычная выстаўка, калі яна будзе прадстаўлена вершамі рускіх і беларускіх аўтараў, а таксама і паэтаў іншых братніх савецкіх літаратур.

Вялікую зацікаўленасць да паэзіі выклікаюць літаратурныя вечары. У практыцы масавых бібліятэк Беларусі літаратурныя вечары праводзяцца, звычайна, да каляндарных дат. Бібліятэкары павінны імкнуцца да таго, каб літаратурныя вечары з мастацкім чытаннем праводзіліся сістэматычна, праводзіліся б не толькі па творчасці сучасных паэтаў, але і па творах класічнай літаратурнай спадчыны. Вопыт правядзення такіх вечароў паказвае, што праходзяць яны з поспехам. З вялікай зацікаўленасцю аднесліся чытачы да літаратурнага вечара, наладжанага ў Ваўкавыскай раённай бібліятэцы Гродзенскай вобласці па творчасці класіка беларускай літаратуры Максіма Багдановіча.

У Шчучынскай раённай бібліятэцы быў у сакавіку 1958 г. праведзены вечар па творчасці Аркадзя Куляшова. За час падрыхтоўкі і правядзення гэтага вечара студэнтамі-практыкантамі бібліятэчнага факультэта Мінскага педінстытута чыталінасьць паэтычных твораў Аркадзя Куляшова павялічылася ў 13 разоў.

Лагойская раённая бібліятэка правяла ў 1958 годзе канферэнцыю чытачоў па паэзіі Максіма Танка з удзелам аўтара. Канферэнцыя зацікавіла чытачоў, чытачы задавалі аўтару пытанні, вучні дэкламавалі яго вершы. Але канферэнцыя праведзена была таксама па раней вызначаных тэмах і таму свабоднага абмеркавання твораў пісьменніка не атрымалася. Яна больш нагадвала літаратурны вечар.

Праводзячы масавыя мерапрыемствы, бібліятэкары павінны заўсёды памятаць, што гэтыя мерапрыемствы павінны быць накіраваны на набліжэнне кнігі да чытача. У памяшканні, дзе праводзяцца канферэнцыі і літаратурныя вечары, трэба наладжваць літаратурныя выстаўкі і продаж літаратуры праз кіёск. Пры бібліятэцы добра было б арганізаваць літаратурныя гурткі пад кіраўніцтвам выкладчыкаў беларускай літаратуры. У такіх гуртках чытачы знаёмяцца з жыццём і літаратурнай дзейнасцю рускіх і беларускіх пісьменнікаў, чытаюць і абмяркоўваюць творы, рыхтуюць мастацкія чытанні для літаратурных вечароў, абмяркоўваюць уласныя спробы п'яра. У актыве бібліятэкі павінны быць чытачы, якія валю-

даюць здольнасцямі мастацкага чытання. Такі гурток мог бы аказаць бібліятэцы вялікую дапамогу ў справе выхавання мастацкага густу чытачоў і пачуцця любві да роднай літаратуры.

Амаль зусім не выдуць бібліятэкі работы з апавяданнем. Між тым апавяданне надзвычай удзячны жанр літаратуры. Неабходна толькі, каб бібліятэкары, прапануючы чытачу кнігу апавяданняў, самі ведалі яе змест. Апавяданні і нарысы могуць шырока выкарыстоўвацца ў час правядзення гучных чытанняў. Чаму па-за ўвагаю бібліятэкара застаюцца такія цікавыя кнігі, як зборнікі апавяданняў П. Пестрака «Неспадзяванак» (1957), Я. Брыля «Дзеля сапраўднай радасці» (1952), «На Быстранцы» (1955), І. Шамякіна «Дзве сілы» (1951) і «Першае спатканне» (1956), Я. Васілёнка «Зялёныя агні» (1954) і «Прызвание» (1956), І. Грамовіча «Шырокія азёры» (1951), І. Гурскага «Неспакойныя характары» (1955), Ус. Краўчанкі «Крыгаход» (1957), А. Кулакоўскага «Незабыўнае рэха» (1956), М. Лупеякова «Дняпроўская чайка» (1957) і «Паядынак» (1957), Я. Скрыгана «Апавяданні» (1956), «Наталія» (1957), А. Чарнышэвіча «Суседзі» (1956), І. Мележа «У гарах дажджы» (1957), М. Ракітнага «Вячэрнія зоры» (1956), Я. Шарахоўскага «Сердалікавая бухта» (1955) і інш? Гэтыя кнігі могуць выклікаць многа цікавых размоў у чытачоў.

Апавяданні з гэтых кніг можна добра выкарыстаць для мастацкага чытання на вечарах, у час гутарак з чытачом. Дапамогу ў выбары апавяданняў для чытання можа аказаць бібліятэкару спецыяльная серыя апавяданняў і нарысаў, якую выдае Дзяржаўнае выдавецтва БССР. Дзяржаўнае выдавецтва БССР выдала спецыяльныя зборнікі твораў беларускіх пісьменнікаў для мастацкага чытання, у іх увайшлі вершы, апавяданні і ўрыўкі з буйных праязных твораў.¹ Усе гэтыя кнігі дапамогуць бібліятэкару падабраць тэксты для мастацкага чытання. Бібліятэкар павінен знайсці формы і метады прапаганды кнігі, якія б раскрылі перад чытачом характэрныя ўсёх жанраў мастацкай літаратуры.

Эфектыўнай формай прапаганды літаратуры з'яўляецца бібліяграфічны агляд літаратуры і ён таксама ўжываецца масавымі бібліятэкамі недастаткова шырока. Так, напрыклад, вопыт некаторых бібліятэк, якія праводзяць агляды навінак літаратуры, у тым ліку і беларускай мастацкай літаратуры, у клубах перад кінасеансам, яшчэ мала пашыраны. А такая масавая прапаганда кніг дае добрыя вынікі, значна павышае чытальнасць названых у аглядзе кніг і прыцягвае ў бібліятэку новых чытачоў. У гэ-

1) **Зуб В. і Ярохін Р.** Мастацкае слова. Зборнік твораў беларускіх пісьменнікаў для мастацкага чытання. Мінск, ДВБ, 1956. 202 стар. (Рэспубліканскі дом народнай творчасці Беларусі. Насустрэч VI фестывалю моладзі і студэнтаў). 5.000 экз. 5 р.

Шкраба Р. Пад сцягам Кастрычніка. Зборнік твораў беларускіх пісьменнікаў для мастацкага чытання. Мінск, ДВБ, 1957. 312 стар. 4 р. 80 к.

тым годзе, калі наша рэспубліка рыхтуецца да свайго саракагоддзя, варта шырока практыкаваць бібліяграфічныя агляды беларускай мастацкай літаратуры аб станаўленні савецкай улады ў БССР.

Чым больш ініцыятывы і творчай выдумкі будуць праяўляць бібліятэкары пры правядзенні масавых мерапрыемстваў, тым большы поспех яны будуць мець сярод чытачоў, тым большую прынясуць карысць. Але пры правядзенні ўсіх масавых мерапрыемстваў бібліятэкары ніколі не павінны забываць асноўныя задачы, якія ставяць яны перад сабой, наладжваючы гэтыя мерапрыемствы: гэта, па-першае—выхаванне літаратурнага густу ў чытачоў і, па-другое—і гэта з'яўляецца асноўным у рабоце бібліятэкі—прасоўванне высокадэбнай кнігі ў самыя шырокія колы чытачоў. Змест канферэнцый чытачоў, літаратурных вечароў і іншых масавых мерапрыемстваў на прапагандзе літаратуры павінен вызначацца адпаведна тым задачам, якія бібліятэка ставіць перад сабой у просоўванні той ці іншай літаратуры.

Наладжваць мерапрыемствы на прапагандзе беларускай літаратуры бібліятэка павінна заўсёды з удзелам выкладчыкаў беларускай літаратуры, якія могуць аказаць бібліятэкару вялікую дапамогу. Бібліятэка з свайго боку можа і павінна дапамагаць у выбары кнігі не толькі масаваму чытачу, але і інтэлігенцыі горада і вёскі. Бібліятэкі могуць інфармаваць настаўнікаў, урачоў, аграномаў аб літаратуры, атрыманай па іх спецыяльнасці, а выкладчыкаў беларускай літаратуры—аб новых кнігах і крытычных артыкулах, якія іх цікавяць. Калі ўвязаць масавую работу з планам вывучэння беларускай літаратуры ў старэйшых класах, вучні змогуць добра дапамагчы бібліятэцы, а падрыхтоўка і правядзенне літаратурнага вечара ці бібліяграфічнага агляду дапаможа вучням лепш за-своіць праграмны матэрыял.

Пры праглядзе справаздач раённых і сельскіх бібліятэк Мінскай вобласці за 1957 г. здзіўляе тое, што з 264 справаздач ніводнай не было на беларускай мове. Можа загадчыкі гэтых бібліятэк лічаць, што работнікі абласной бібліятэкі не здолеюць прачытаць справаздачы, напісаныя на беларускай мове? Павага да роднай культуры і літаратуры пачынаецца з невялікага. У справаздачах бібліятэк даецца лічбавая характарыстыка кніжнага фонду бібліятэкі, але амаль нідзе не паказана колькасць беларускай літаратуры, а дзе і паказана, дык не мастацкай беларускай літаратуры, а ўсёй літаратуры на беларускай мове.

Бібліятэкары не ўлічваюць чытальнасці беларускай мастацкай літаратуры. Ва ўсіх справаздачах падаюцца звесткі аб чытальнасці ўсёй мастацкай літаратуры, а колькі з яе беларускай — невядома. Для таго, каб бібліятэкары маглі бачыць вынікі сваёй работы на прапагандзе беларускай літаратуры, трэба сістэматычна весці ўлік яе чытальнасці.

Гаворачы аб прапагандзе беларускай літаратуры ў масавых бібліятэках рэспублікі, нельга абыйсці і работы абласных бібліятэк і Дзяржаўнай

бібліятэкі БССР імя У. І. Леніна, якія аказваюць метадычную і бібліяграфічную дапамогу масавым бібліятэкам.

Дзяржаўная бібліятэка БССР выдае серыю бібліяграфічных памятак «Пісьменнікі БССР», але гэтыя памяткі часта знаходзяцца вельмі доўга ў друку, а калі і надрукаваны, не даходзяць да сельскіх бібліятэк. Не ўсе яны ёсць і ў раённых бібліятэках. Так, напрыклад, у пачатку 1958 г. у Маскве выдадзён рэкамендацыйны ўказальнік «Белорусская литература» (М., Гос. библиотека СССР им. В. И. Ленина, 1957). Да гэтага часу яго не атрымалі не толькі раённыя бібліятэкі БССР, але і некаторыя абласныя. За правільным размеркаваннем іх на бібліятэках ніхто не сочыць. Недахопам у рабоце Дзяржаўнай бібліятэкі трэба лічыць і тое, што «Матэрыялы да заняткаў раённых семінараў культасветработнікаў» і «Матэрыялы па абмну вопытам масавых бібліятэк БССР» да гэтага часу выдаваліся на рускай мове. У практыцы абласных бібліятэк часта наглядаецца, што складаючы тэматычныя бібліяграфічныя спісы, яны ігнаруюць літаратуру на беларускай мове і беларускую мастацкую літаратуру, прысвечаную гэтаму пытанню.

Знаёмства з работай масавых бібліятэк па прапагандзе беларускай літаратуры прыводзіць да наступных вывадаў:

Бібліятэкі актыўна працуюць з абмежаванай колькасцю кніг беларускіх аўтараў. Бібліятэкары мала вывучаюць беларускую літаратуру самі і таму абмежаваны вузкім колам вядомых ім твораў пры рэкамендацыі кніг на абанемце. Тэматыка ўсіх масавых мерапрыемстваў па беларускай літаратуры таксама абмежаваная. Усё гэта прыводзіць да таго, што на паліцы стаяць «забытыя» кнігі.

Бібліятэкар павінен быць актыўным прапагандыстам лепшых кніг, а для гэтага трэба іх добра ведаць самому. Гэта першая ўмова, якая дазволіць бібліятэкару ў індывідуальнай гутарцы з чытачом і пры наладжванні кніжных выставак і масавых мерапрыемстваў цікава раскрыць перад чытачом змест прапагандуемай літаратуры. Толькі добра ведаючы літаратуру і запросы чытача, бібліятэкар здолее заўсёды прапанаваць яму патрэбную кнігу.

Бібліятэкі павінны ўзмацніць работу па прапагандзе беларускай літаратуры, палепшыць камплектаванне ёю кніжных фондаў сваіх бібліятэк, лепш адлюстроўваць яе ў каталогах і картатэках бібліятэкі. У сценах бібліятэкі павінна быць створана наглядная агітацыя з тэкстамі на роднай мове, накіраваная на выхаванне павагі і любові да роднай мовы і літаратуры нацыянальнай па форме і сацыялістычнай па зместу. Усю работу з беларускай кнігай трэба ўвязваць з надзённымі задачамі савецкага народа, а таксама з развіццём краязнаўчай работы.

Пры арганізацыі кніжных выставак, бібліяграфічных аглядаў, літаратурных вечараў, калектыўных абмеркаванняў кніг і іншых мерапрыемстваў на агульнапалітычныя, гістарычныя, літаратурныя і іншыя тэмы,

трэба заўсёды ўключаць і рускую і беларускую літаратуру. Падрыхтоўваючы масавыя мерапрыемствы, трэба асаблівую ўвагу звяртаць на раскрыццё ідэйнага зместу і тэматыкі беларускай літаратуры ў тым плане, які можа на сёння зацікавіць чытача, асобныя групы чытачоў. Трэба імкнуцца да ўсямернага пашырэння тэматыкі і форм масавых мерапрыемстваў, асаблівую ўвагу звярнуць на выхаванне мастацкага густу чытача і любові да паэтычнага слова.

Інтэрэсамі чытачоў, якія вывучае бібліятэкар, павінна быць прасякнута ўся штодзённая работа бібліятэкі па кіраўніцтву чытаннем. Дыферэнцыраванае абслугоўванне кнігай асобных катэгорый чытачоў падкажа бібліятэкару, як раскрыць перад чытачом змест і вартасць кнігі ў кожным асобным выпадку. Вялікую дапамогу ў справе кіраўніцтва чытаннем беларускай літаратуры могуць аказаць планы чытання.

З мэтай вывучэння сваёй работы з беларускай кнігай у практыку работы бібліятэк трэба ўвесці ўлік як колькасці кніг беларускай мастацкай літаратуры ў фондах, так і яе чытальнасці на абанемэнце.

Абласным бібліятэкам трэба звярнуць сур'ёзную ўвагу на прапаганду беларускай літаратуры пры складанні рэкамендацыйных спісаў літаратуры. Дзяржаўная бібліятэка БССР імя У. І. Леніна павінна таксама больш аператыўна выдаваць бібліяграфічныя выданні, прысвечаныя асобным беларускім пісьменнікам. Прапаганда роднай літаратуры — справа ўсіх бібліятэкараў і вырашаць гэтае пытанне трэба агульнымі намаганнямі масавых і навуковых бібліятэк.

Прыкладны рэкамендацыйны
спіс літаратуры для складання
тэматычных планаў чытання.

Кастрычнік і грамадзянская вайна ў беларускай мастацкай літаратуры

УСПАМІНЫ

Каменшыкаў В. За ўладу Саветаў. Часоп. «Польмя», 1957, № 10,
стар. 111—131; № 11, стар. 168—187.

П Р О З А

Колас Я. Дрытва (апавесць). Мінск. Вучпедвыд БССР, 1953,
207 стар. 5 р.

Аповесць змешчана таксама ў 6-м томе «Збору твораў у сямі тамах»
(1952) Я. Коласа.

Чорны К. Бацькаўшчына (раман). Мінск. Вучпедвыд БССР, 1957,
161 стар. (Школьная 6-ка). 3 р. 55 к.

Лынькоў М. Над Бугам. Сінія галіфы (аповяданні). У кн.: Лынькоў М.
Выбраныя творы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952, стар. 3—13, 175—182.

Гурскі І. Перад бурай. На скрыжаванні дарог (аповяданні). У кн.:
Гурскі І. У вялікай дарозе. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1958, стар. 3—16,
17—28.

Сырыган Я. Затока ў бурях (апавесць). У кн.: Сырыган Я. Аповяданні.
Мінск, Дзяржвыд БССР, 1956, стар. 13—79.

Чарнышэвіч А. Світанне. Раман. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1957, 424
стар. 8 р. 10 к.

П А Э З І Я

Купала Я. Вялікаму Кастрычніку (верш). У кн.: Купала Я. Выбраныя
творы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952, стар. 449—450.

Колас Я. На шляхах волі (паэма). Часоп. «Польмя», 1956, №№ 1,
8. (Пачатак паэмы друкаваўся ў «Польмі» на працягу 1926—1935 гг.)

Чарот М. Босыя на вогнішчы (паэма). Часопіс «Польмя», 1957, № 3,
стар. 141—151.

Броўка П. Кастрычніцкі марш. Праз горы і стап (вершы). У кн.: Броўка П. Збор твораў у двух тамах. Т. 1. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1957, стар. 30—31.

Глебка П. У тыя дні (паэма). Мінск, Дзяржвыд БССР, 1957, 46 стар. 2 р. 20 к.

Трус П. Астрожнік (паэма). У кн.: Трус П. Выбраныя творы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1953, стар. 217—219.

Куляшоў А. Песня аб слаўным паходзе (паэма). Камуністы (верш). У кн.: Куляшоў А. Збор твораў у двух тамах. Т. 2. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1957, т. 1, стар. 225—226; т. 2, стар. 284—312.

Калачынскі М. Кастрычніцкі салют (верш). У кн.: Калачынскі М. Прыпар. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1956, стар. 46—47.

Калачынскі М. Прамсьві са Смольскага (верш). У кн.: Калачынскі М. У вялікім паходзе. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952, стар. 104—105.

Звонак А. Балада пра камуніста. Смерць Андрэя Блажко (вершы). У кн.: Звонак А. Табе адной. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1957, стар. 159—161, 218—220.

Вялюгін А. Наведванне. Басцёр (вершы). У кн.: Вялюгін А. На подступах. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952, стар. 29—31, 90—92.

Аўрамчык М. Кастрычнік ідзе па зямлі (верш). У кн.: Аўрамчык М. Шляхамі дружбы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952, стар. 11—12.

ДРАМАТУРГІЯ

Колас Я. Вайна вайне (драма). У кн.: Колас Я. П'есы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1955, стар. 111—177.

Чорны К. Бацькаўшчына (драма). У кн.: Чорны К. Збор твораў у шасці тамах. Т. 6. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1955, стар. 72—137.

Глебка П. Над Бярозай-ракой (драматычная паэма). У кн.: Глебка П. Выбраныя творы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952, стар. 492—659.

Глебка П. Святло з Уходу (драма). Часоп. «Польмя», 1957, № 11, стар. 3—91.

Клімковіч М. Уся ўлада Саветам! (драматычная паэма). Мінск, Дзяржвыд БССР, 1957, 112 стар. 3 р. 5 к.

Губарэвіч К. Галоўная стаўка. Часоп. «Польмя», 1957, № 9, стар. 94—132.

Маўзон А. У бітве вялікай. Герцаічная драма ў 4 дзеях, 8 карцінах. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1958, 93 стар. 2 р. 10 к.

КНИГІ АБ БЕЛАРУСНАЙ ЛІТАРАТУРЫ¹⁾

1. Агульная літаратура па тэме

Хрушчоў М. С. За цесную сувязь літаратуры і мастацтва з жыццём народа. Скароч. пераказ выступленняў на нарадзе пісьменнікаў, мастакоў, скульптараў і кампазітараў 19 мая 1957 года, на партактыве ў ліпені 1957 года. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1957, 40 стар. 10.000 экз. 40 к.

На шляху служэння народу (Сорак год беларускай савецкай літаратуры). Мінск, Дзяржвыд БССР, 1957, 65 стар. (40 год Кастрычніка). 5.000 экз. 65 к.

Тое самае ў часоп. «Польмя», 1957, № 9, стар. 160—185.

Колас Я. Публіцыстычныя і крытычныя артыкулы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1957. 586 стар. (Акад. навук БССР. Ін-т літаратуры імя Янкі Купалы). 6.500 экз. 8 р. 25 к.

Броўка П. Беларуская савецкая літаратура пасля XX з'езду КПСС і яе задачы. (Скарочаная станаграма даклада на 3-м пленуме праўлення ССПБ). Часоп. «Польмя», 1957, № 4, стар. 157—168.

Нарысы па гісторыі беларускай літаратуры. Данаможнік для студэнтаў ВНУ. Рэдкалегія: Барысенка В. В., Броўка П. У., Лынькоў М. Мінск, Вучпедвыд БССР, 1956, 640 стар. 5.000 экз. 9 р. 90 к.

Беларуская літаратура. Даследванні і публікацыі. Пад рэд. канд. філалагіч. навук В. І. Івашына і А. М. Адамовіча. Мінск, АН БССР, 1958, 261 стар. (Акадэмія навук БССР. Ін-т літаратуры імя Янкі Купалы). 2.000 экз. 9 р.

Даследванні і матэрыялы, прысвечаныя пытанням гісторыі дакастрычніцкай і савецкай літаратуры.

Івашын В. У. і Перкін Н. С. Асноўныя асаблівасці развіцця сучаснай беларускай літаратуры. Мінск, Выд-ва Акад. навук БССР, 1958. 66 стар. (АН БССР. Беларускі камітэт славістаў. IV міжнародны з'езд славістаў. Доклады). 1.200 экз. Бясплатна.

¹⁾ Тут паказаны не толькі тыя кнігі, якія павінны быць у сельскіх і раённых бібліятэках, але і кнігі, якія прадстаўляюць інтарэс для настаўнікаў сярэдніх школ і могуць быць вынісаны на міжбібліятэчнаму абмену з абласной або рэспубліканскай бібліятэкай.

Палітыка Д. А. Беларуская пасляваенная проза. Мінск, 1958. 26 стар. (Т-ва па распаўсюджванню паліт. і навук. ведаў БССР). 8.000 экз. 40 к.

Пісателі Советской Белоруссии. Краткий биографический справочник. Мінск, Госиздат БССР, 1955. 185 стр. 10.000 экз. 4 р. 40 к.

Счерк истории белорусской советской литературы. М., Изд-во Акад. наук СССР, 1954. 399 стр. (АН СССР. Ин-т мировой культуры им. А. М. Герького. АН БССР. Ин-т литературы и искусства). 10.000 экз. 11 р. 80 к.

Майхровіч С. К. Нарысы беларускай літаратуры XIX стагоддзя. Мінск, Вучпедвыд БССР, 1957. 425 стар. 3.000 экз. 3 р. 10 к.

Ларчанка М. Сувязі беларускай літаратуры з літаратурамі суседніх славянскіх народаў у другой палове XIX ст. Мінск, Выд-ва БДУ, 1958, 112 стар. (Бел. дзярж. ун-т імя У. І. Леніна). 1.500 экз. 4 р. 20 к.

Ларчанка М. На шляхах да рэалізма. Мінск, Выд-ва Бел. ун-та, 1958. 239 стар. 3.200 экз. 12 р.

Ларчанка М. Г. Гоголеўскія традыцыі ў беларускай літаратуры. Стэнаграма лекцыі. Мінск, 1952, 30 стар. (Т-ва па распаўсюджванню паліт. і навук. ведаў Беларус. ССР). 10.000 экз. 1 р.

Ахрыменна П. П. Т. Г. Шаўчэнка і беларуская літаратура. Мінск, выд-ва Акадэміі навук БССР, 1952. 32 стар. (Т-ва па распаўсюджванню паліт. і навук. ведаў БССР). 5.000 экз. 50 к.

Клімковіч М. Аб жыватворчым уплыве рускай літаратуры на беларускую літаратуру. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1955. 184 стар. 10.000 экз. 6 р. 15 к.

Івашын В. В. Рэвалюцыя 1905—1907 гг. і развіццё беларускай літаратуры. Мінск, выд-ва Акадэміі навук БССР, 1955, 60 стар. (Акад. навук БССР. Ін-т літ. і мастацтва). 5.000 экз. 75 к.

Лынькоў М. Беларуская савецкая літаратура за 30 год. Стэнаграма публічнай лекцыі, прачыт. у лістападзе 1948 г. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1948. 56 стар. (Т-ва па распаўсюджванню паліт. і навук. ведаў Беларус. ССР. XXX год БССР). 6.000 экз. 1 р.

Кавалёў П. Н. Беларуская савецкая літаратура ў барацьбе за мір. Мінск, выд-ва Акад. навук БССР, 1951, 28 стар. (Т-ва па распаўсюджванню паліт. і навук. ведаў Беларус. ССР). 8.000 экз. 75 к.

Барстон М. Н. Калгасная тэматыка ў пасляваеннай беларускай літаратуры. Мінск, 1954, 38 стар. (Т-ва па распаўсюджванню паліт. і навук. ведаў Беларус. ССР). 10.000 экз. 85 к.

Агіевіч У. І. Літаратура і жыццё. (Зб. артыкулаў). Мінск, Вучпедвыд БССР, 1954, 148 стар. 10.000 экз. 3 р. 90 к.

Карпаў Ул. Б. На шляху сталасці. Літаратурна-крытычныя артыкулы аб беларускай прозе і драматургіі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952, 343 стар. 15.000 экз. 12 р. 50 к.

Нучар Алясь. Літаратурна-крытычныя артыкулы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1953, 560 стар. 15.000 экз. 13 р. 70 к.

Герцовіч Я. На перадавых пазіцыях. Літаратурна-крытычныя артыкулы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1957, 189 стар. 5.000 экз. 6 р. 05 к.

Казека Я. 3 невычэрпных крыніц. Літаратурна-крытычныя артыкулы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1958, 187 стар. 7.000 экз. 5 р. 85 к.

Булахай М. Г. Развіццё беларускай літаратурнай мовы ў XIX—XX стагоддзях ва ўзаемаадносінах з іншымі славянскімі мовамі. Мінск, выд-ва Акад. навук БССР, 1958, 44 стар. (АН БССР. Беларускі камітэт славістаў. IV міжнародны з'езд славістаў. Доклады).

Вайтовіч Н. Т. Да пытання аб фарміраванні нацыянальнай літаратурнай беларускай мовы (аб суадносінах літаратурнай мовы і дыялектаў). Мінск, выд-ва Акад. навук БССР, 1958, 48 стар. (АН БССР. Беларускі камітэт славістаў. IV міжнародны з'езд славістаў. Доклады).

2. Літаратура аб асобных пісьменніках

Майхровіч С. К. В. І. Дунін-Марцінкевіч. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1955, 210 стар. 10000 экз. 4 р. 10 к.

Барысенка В. В. Францішак Багушэвіч і праблема рэалізма ў беларускай літаратуры XIX стагоддзя. Мінск, выд-ва Акадэміі навук БССР, 1957, 365 стар. (Акад. навук Беларус. ССР. Ін-т літаратуры і мастацтва) 3000 экз. 11 р.

Майхровіч С. К. Янка Лучына. Жыццё і творчасць. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952, 124 стар. 8000 экз. 3 р.

Арабей Л. Д. Цётка (Алаіза Пашкевіч). Крытыка-біяграфічны нарыс. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1956, 158 стар. 5000 экз. 5 р. 10 к.

Майхровіч С. К. Максім Багдановіч. Жыццё і творчасць. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1958, 202 стар. 7000 экз. 6 р. 15 к.

Івашын В. В. Янка Купала. Творчасць перыяду рэвалюцыі 1905—1907 гг. Мінск, выд-ва Акадэміі навук БССР, 1953, 209 стар. (Акад. навук БССР. Ін-т літ. і мастацтва). 5000 экз. 5 р. 60 к.

Янка Купала. Зборнік матэрыялаў аб жыцці і дзейнасці народнага паэта БССР Янкі Купалы. Складлі Ул. Ф. Луцэвіч і В. Т. Тарасаў. Мінск, выд-ва Акадэміі навук БССР, 312 стар. (Літаратурны музей Янкі Купалы) 5000 экз. 8 р.

Янка Купала. Зборнік матэрыялаў аб жыцці і дзейнасці паэта. Складлі Ул. Ф. Луцэвіч і І. К. Жыдовіч. Мінск, выд-ва Акадэміі навук БССР, 1955, 462 стар. (Музей Янкі Купалы). 5000 экз. 8 р. 50 к.

Мазальоў Е. Янка Купала (1882—1942). Жыццё і творчасць. (Перакл. з рус. мовы С. Майхровіча). Мінск, Дзяржвыд БССР, 1951, 176 стар. 8000 экз. 6 р.

Мозольов Е. Янка Купала (1882—1942). Жизнь и творчество. Мінск, Госиздат БССР, 1952, 186 стр. 50000 экз. 5 р. 20 к.

Івашын В. У. Янка Купала—вялікі народны паэт. Мінск, выд-ва Акадэміі навук БССР, 1952, 48 стар. (Т-ва па распаўсюджванню паліт. і навук. ведаў Беларус. ССР) 10.000 экз. 1 р.

Залесская Л. И. Поэзія Янки Купалы. М., «Знание», 1952, 31 стр. (Вессоюз. о-во по распаўсюджванню політ. і науч. знаній). 15.000 экз. 60 к.

Лынькоў М. Якуб Колас. Да сямідзесяцігоддзя з дня нараджэння. Мінск, выд-ва Акадэміі навук БССР, 1952, 47 стар. (Т-ва па распаўсюджванню паліт. і навук. ведаў Беларус. ССР) 10.000 экз. 75 к.

Барсток М. Н. Вобраз станоўчага героя ў творчасці Якуба Коласа. Мінск, выд-ва Акадэміі навук БССР, 1951, 224 стар. 6.000 экз. 9 р.

Пшыркоў Ю. С. Якуб Колас. Жыццё і творчасць. Мінск, выд-ва Акадэміі навук БССР, 1951, 167 стар. (Акад. навук БССР) 10.000 экз. 7 р.

Пширков Ю. С. Якуб Колас. Критико-биографический очерк. Минск, изд-во Акад. наук БССР, 1952, 224 стр. (Акад. наук БССР, Ин-т литературы и искусства). 10.000 экз. 6 р. 10 к.

Семяновіч А. А. Проза Якуба Коласа. (Дакастрычніцкі перыяд). Мінск, выд-ва Акадэміі навук БССР, 1953, 129 стар. (АН БССР. Ін-т літ. і мастацтва). 5.000 экз. 3 р.

Мозольков Е. Якуб Колас. Критико-биографический очерк. М., Советский писатель, 1952, 183 стр. 75.000 экз. 2 р. 65 к.

Мазалькоў Е. Якуб Колас. Крытыка-біяграфічны нарыс. (Перакл. з рус. мовы Э. Войніч). Мінск, Дзяржвыд БССР, 1958, 155 стар. 10.000 экз.

Пшыркоў Ю. С. Трылогія Якуба Коласа «На ростанях». Мінск, выд-ва Акад. навук БССР, 1956, 226 стар. (Акад. навук БССР. Ін-т літаратуры і мастацтва). 5.000 экз. 5 р.

Тамашова Л. Ф. Вывучэнне трылогіі Якуба Коласа «На ростанях» у школе. Мінск, Вучпедвыд БССР, 1957, 126 стар. (Навук.-даслед. ін-т педагогікі М-ва асветы Беларус. ССР). 5.000 экз. 2 р. 50 к.

Семяновіч А. А. Кандрат Крапіва. Мінск, 1956, 36 стар. (Т-ва па распаўсюджванню паліт. і навук. ведаў Беларус. ССР). 10.000 экз. 50 к.

Усікаў Я. Н. Драматургія Кандрата Крапівы. Нарысы аб станоўчым героі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1953, 168 стар. 8.000 экз. 5 р. 50 к.

Кудраўцаў І. Ф. Кузьма Чорны. Ідэі і вобразы ў творчасці. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1956, 273 стар. 5.000 экз. 8 р. 15 к.

Адамовіч А. М. Шлях да майстэрства. Станаўленне мастацкага стылю К. Чорнага. Мінск, АН БССР, 1958, 180 стар. (Акад. навук БССР). 3.000 экз. 5 р.

Париін Н. С. Творчасць Петруся Броўкі. (Крытычны нарыс). Мінск, выд-ва Акадэміі навук БССР, 1952, 114 стар. (Акад. навук БССР. Ін-т літаратуры і мастацтва) 7.000 экз. 4 р.

Барстон М. Н. Пятрусь Броўка. Мінск, (выд-ва АН БССР), 1955. 44 стар. (т-ва па распаўсюджванню паліт. і навук. ведаў Беларус. ССР). 10.000 экз. 60 к.

Барстон М. Н. Пятро Глебка. Паэтычная творчасць. Мінск, выд-ва Акад. навук БССР, 1952. 164 стар. (Акад. навук БССР. Ін-т літаратуры і мастацтва). 7.000 экз. 5 р.

Перкін Н. С. Пятро Глебка. Мінск, выд-ва Акад. навук БССР, 1955, 34 стар. (Т-ва па распаўсюджванню паліт. і навук. ведаў БССР). 10.000 экз. 60 к.

Вольскі В. Ф. Эдуард Самуйлёнак. Жыццё і творчасць. Мінск, выд-ва Акадэміі навук БССР, 1951, 115 стар. (Акад. навук БССР. Ін-т мовы, літаратуры і мастацтва). 5.000 экз. 4 р.

Перкін Н. С. Аркадзь Куляшоў. Паэтычная творчасць. Мінск, выд-ва Акадэміі навук БССР, 1951, 208 стар. (Акад. навук БССР) 8.000 экз. 8 р.

СПІС ВЫДАННЯУ РЕКАМЕНДАЦЫЙНАЙ БІБЛІЯГРАФІІ ПА БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

Белорусская літаратура. Краткий рекомендательный указатель. Состав. Н. Б. Ватацы. Ред.: доктор филологических наук В. В. Борисенко. М., 1957, 158 стр. (Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина, Гос. б-ка БССР им. В. И. Ленина) 10.000 экз. 4 р. 60 к.

Янка Купала, 1882—1942. Бібліяграфічны даведнік. Склала Н. Б. Ватацы. Рэд.: кандыдат філалагічных навук В. В. Барысенка. Мінск, выд-ва Акадэміі навук БССР, 1953, 86 стар. (Дзярж. б-ка БССР імя У. І. Леніна. Аддзел беларус. літаратуры і бібліяграфіі) 3.000 экз. 2 р. 35 к.

Шалашова З. Янка Купала. 1882—1942. Памятка чытацелю, М., 1957, 36 стр. (Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина) 6.000 экз. 75 к.

Якуб Колас (Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч). Да 70-годдзя з дня нараджэння. Бібліяграфічны даведнік. Склала Н. Б. Ватацы. Рэд.: кандыдат філалагічных навук В. В. Барысенка. Мінск, выд-ва Акад. навук БССР, 1952, 73 стар. (Дзярж. б-ка БССР імя У. І. Леніна. Аддзел беларус. літаратуры і бібліяграфіі). 2.000 экз.

Якуб Колас (Константин Михайлович Мицкевич). К 70-летию со дня рождения. Краткий указатель литературы. Составила Н. Б. Ватацы. Ред.: кандидат филологических наук В. В. Борисенко. М., 1952, 54 стр. (Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина. Гос. б-ка БССР им. В. И. Ленина). 10.000 экз.

Якуб Колас. Да 75-годдзя з дня нараджэння. Бібліяграфічная памятка. Склала Н. Б. Ватацы. Мінск, выд-ва ЦК КПБ, 1957, 57 стар. (Дзярж. б-ка БССР імя У. І. Леніна).

Ватацы Н. Б. Якуб Колас. Памятка чытацелю. М., 1957, 26 стр. (Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина. Гос. б-ка БССР им. В. И. Ленина). 6.000 экз.

Кандрат Крапіва. Бібліяграфічная памятка чытача. Склала Н. Б. Ватацы. Мінск, Вучпедвыд БССР, 1954, 23 стар. (Дзярж. б-ка БССР імя У. І. Леніна. Аддзел беларус. літаратуры і бібліяграфіі. Письменнікі БССР. Серыя памятак чытача). 2.000 экз.

Кузьма Чорны. 1900—1944. Бібліяграфічны даведнік. Склала Н. Б. Ватацы. Рэд.: кандыдат філалагічных навук В. В. Барысенка. Мінск, Вучпедвыд БССР, 1954, 83 стар. (Дзярж. б-ка БССР імя У. І. Леніна. Аддзел

беларус. літаратуры і бібліяграфіі). 2.000 экз.

Міхась Лынькоў. Бібліяграфічная памятка чытача. Склала Н. Б. Ватацы. Рэд.: доктар філалагічных навук В. В. Барысенка. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1957, 33 стар. (Дзярж. б-ка БССР імя У. І. Леніна. Серыя «Пісьменнікі БССР»). 3.000 экз.

Пятрусь Броўка. Бібліяграфічная памятка чытача. Склала Н. Б. Ватацы. Мінск, Вучпедвыд БССР, 1954, 20 стар. (Дзярж. б-ка БССР імя У. І. Леніна. Аддзел беларус. літаратуры і бібліяграфіі. Пісьменнікі БССР. Серыя памятак чытача). 2.000 экз.

Пятро Глебна. Кароткі бібліяграфічны даведнік. Склала Н. Б. Ватацы. Рэд.: доктар філалагічных навук В. В. Барысенка. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1957, 84 стар. (Дзярж. б-ка БССР імя У. І. Леніна. Серыя «Пісьменнікі БССР»). 3.000 экз.

Аркадзь Нуляшоў. Бібліяграфічная памятка чытача. Склала Н. Б. Ватацы. Мінск, Вучпедвыд БССР, 1954, 17 стар. (Дзярж. б-ка БССР імя У. І. Леніна. Аддзел беларус. літаратуры і бібліяграфіі. Пісьменнікі БССР. Серыя памятак чытача). 2.000 экз.

Мансім Танк. Бібліяграфічная памятка чытача. Склала Н. Б. Ватацы. Мінск, Вучпедвыд БССР, 1954, 22 стар. (Дзярж. б-ка БССР імя У. І. Леніна. Пісьменнікі БССР. Серыя памятак чытача). 2.000 экз.

Іван Шамякін. Бібліяграфічная памятка чытача. Склала Н. Б. Ватацы. Рэд.: доктар філалагічных навук В. В. Барысенка. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1957, 25 стар. (Дзярж. б-ка БССР імя У. І. Леніна. Серыя «Пісьменнікі БССР»). 3.000 экз.

Янка Брыль. Бібліяграфічная памятка чытача. Склала Н. Б. Ватацы. Рэд.: доктар філалагічных навук В. В. Барысенка. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1957, 35 стар. (Дзярж. б-ка БССР імя У. І. Леніна. Серыя «Пісьменнікі БССР»). 3.000 экз.

З М Е С Т

1. Беларуская літаратура за 40 год (Бібліяграфічны агляд) 3
2. Работа масавых бібліятэк па прапагандзе беларускай літаратуры 17

Д а д а т к і :

1. Кастрычнік і грамадзянская вайна ў беларускай літаратуры (прыкладны рэкамендацыйны спіс мастацкай літаратуры для складання тэматычных планаў чытання) 37
2. Спіс крытычнай літаратуры 39
3. Спіс бібліяграфічных выданняў 44

Рэдактар А. А. Сакольнік

80000002587758